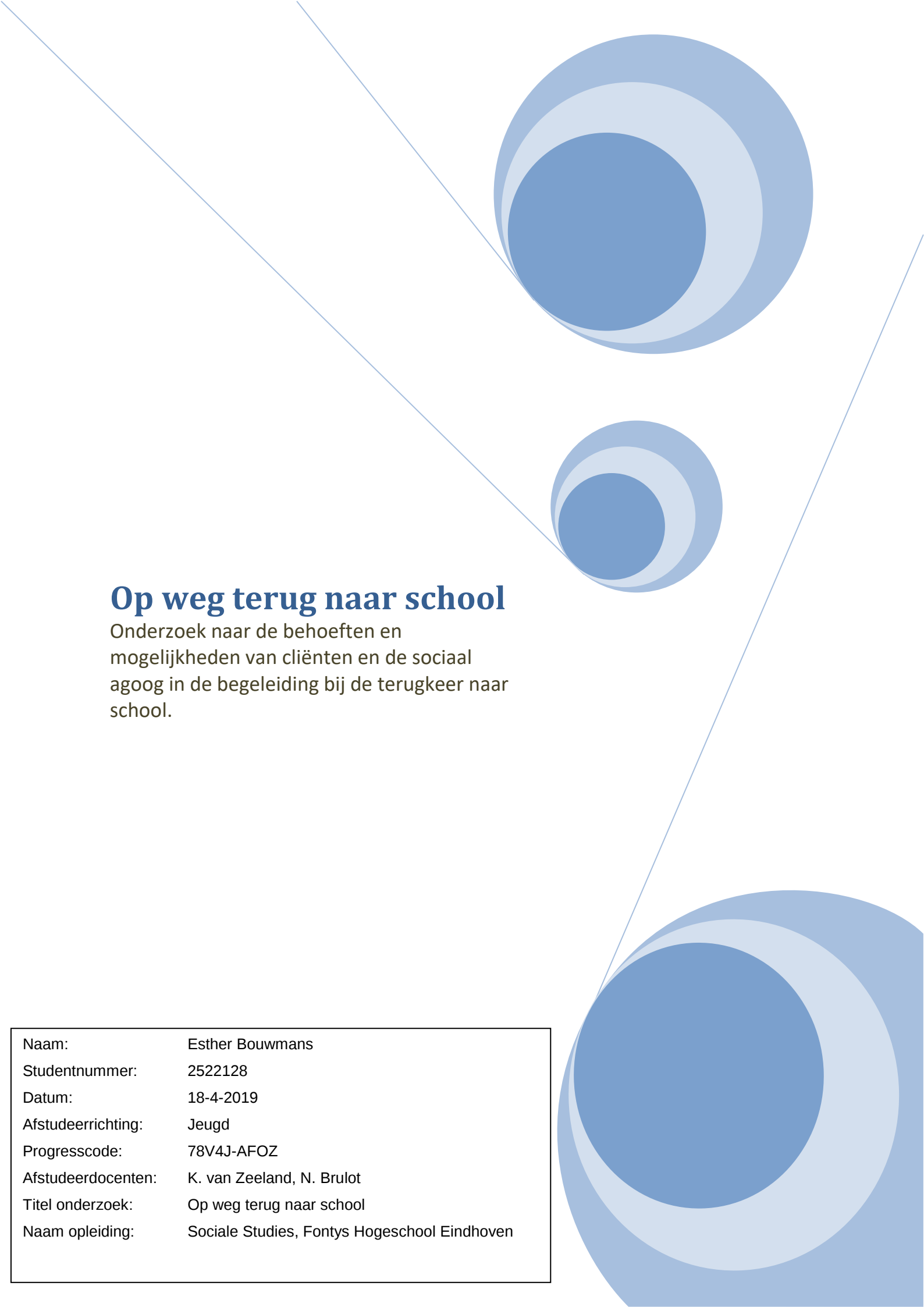

The page features a decorative graphic consisting of three concentric blue circles of varying sizes, positioned in the upper right and lower right areas. Thin blue lines extend from the top left towards the circles, creating a sense of movement or focus.

Op weg terug naar school

Onderzoek naar de behoeften en mogelijkheden van cliënten en de sociaal agoog in de begeleiding bij de terugkeer naar school.

Naam:	Esther Bouwmans
Studentnummer:	2522128
Datum:	18-4-2019
Afstudeerrichting:	Jeugd
Progresscode:	78V4J-AFOZ
Afstudeerdocenten:	K. van Zeeland, N. Brulot
Titel onderzoek:	Op weg terug naar school
Naam opleiding:	Sociale Studies, Fontys Hogeschool Eindhoven

Samenvatting

“Ik ben wel eens bang dat het gewoon weer mis gaat omdat het al twee keer mis gegaan is maar dan denk ik ook weer dat daar meer begeleiding is.. dan wordt je niet in een keer erin gegoooid.”

Hierboven wordt een citaat beschreven van een cliënt over de terugkeer richting school. Dit geeft een beeld van hoe de cliënt in het proces kan staan door negatieve ervaringen die meegemaakt zijn doordat het kind uitgevallen is op verschillende scholen. In dit citaat komt ook naar voren wat het belang is van de begeleiding in het proces en hoe cliënten hier tegenaan kijken.

Dit onderzoeksrapport beschrijft een praktijkgericht onderzoek naar de ervaringen en behoeften van een optimale begeleiding van kinderen die uitgevallen zijn op school en in het traject zitten in de terugkeer naar school. Ook worden de ervaringen en behoeften van begeleidsters beschreven die actief zijn bij dit traject in de terugkeer naar school.

In het begin van dit onderzoek is het praktijkprobleem van het uitvallen op school en het gevolg hiervan op het kind beschreven in de probleemanalyse. Hierna zijn er hoofd- en deelvragen opgesteld die richting geven aan het onderzoek. Er is in dit onderzoek onderscheid gemaakt in literatuur onderzoek in het theoretisch kader en het praktijk onderzoek door het afnemen van interviews. De resultaten over de bevindingen van de huidige begeleiding en de punten waar cliënten en medewerkers tegenaan lopen, zijn beschreven en hieruit zijn conclusies getrokken. Vanuit deze conclusies zijn de aanbevelingen geschreven voor de hulpverleners in de praktijk.

Hieronder wordt een citaat beschreven van een cliënt over de begeleiding die gegeven wordt binnen instelling X. De auteur van dit onderzoek wilde dit citaat even vermelden om te laten zien dat er ook veel dingen al goed gaan in de begeleiding en dat cliënten de ondersteuning die gegeven wordt erg kunnen waarderen. Natuurlijk is dit geen citaat die iedere cliënt zou kunnen zeggen en verschillen de ervaringen over de begeleiding per cliënt. Er zijn in dit onderzoek verschillende ervaringen beschreven over het verloop van de huidige begeleiding en daaruit is gekeken naar wat er verbeterd kan worden in de begeleiding in de terugkeer naar school.

“Ik vind dat mensen hier zijn, ja die zijn gewoon geweldig. Serieus die zijn gewoon zo aardig en ja ik kan hier niet echt zo woorden voor vinden want ja. Ik vind mensen hier ja heel gezellig en ja ik voel me er ook een beetje raar bij als iedereen zo aardig tegen me doet dan heb ik echt ja zo’n gevoel van binnen van wow, wow!”

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport over de ervaringen van kinderen en begeleiders over de huidige begeleiding bij de terugkeer richting school en de behoeften en mogelijkheden die zij hebben voor een optimale begeleiding. Als student van de opleiding Sociale Studies heb ik veel plezier beleefd aan dit onderzoek. Ik vond het een uitdaging om mijn opgedane kennis tijdens mijn opleiding toe te passen in de praktijk.

Het was niet gemakkelijk om dit onderzoek kwalitatief goed op te zetten en mijn onderzoeksproces is verlopen met pieken en dalen. Vele mensen hebben mij hierbij geholpen. Ik wil graag mijn onderzoeksdocenten Koen van Zeeland en Nard Brulot bedanken omdat zij mij begeleidt hebben tijdens het schrijven van dit afstudeeronderzoek. Verder wil ik graag mijn klasgenoten bedanken die in hetzelfde proces hebben gezeten voor de hulp en goede samenwerking.

Ook wil ik mijn opdrachtgever, Hansje Welten namens organisatie D'n Hoef bedanken voor het creëren van de mogelijkheid om dit onderzoek uit te kunnen voeren. Bovendien wil ik mijn respondenten bedanken die een positieve bijdrage geleverd hebben aan dit onderzoek.

Ten slotte wil ik mijn familie en vrienden bedanken voor hun steun en vertrouwen die ik tijdens de hele afstudeerperiode heb mogen ontvangen.

Ik wens u veel leesplezier.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
Voorwoord	3
Inleiding	6
Hoofdstuk 1: Context en probleemschets	7
1.1 Probleemanalyse	7
Problematiek op landelijk niveau.....	7
Problematiek op gemeentelijk/ organisatie niveau.....	9
Problematiek op cliënt en hulpverleners niveau	10
1.2 Probleemstelling (+ verificatie).....	13
1.3 Onderzoeksdoelstelling.....	14
1.4 Hoofdvraag en deelvragen.....	14
Hoofdvraag.....	14
Deelvragen	14
1.5 Begripsafbakening	15
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader.....	17
2.1 Zelfbeeld	17
2.2 Angst.....	18
2.3 Sociale contacten.....	19
2.4 Motivatie.....	20
2.5 Toekomstperspectief.....	20
2.6 Werken met methoden.....	21
2.7 Vier basisdimensies van opvoeden	21
Ondersteuning bieden	22
Instructie geven	22
Controle uitoefenen	22
Grenzen stellen	23
Hoofdstuk 3: Methodologie	24
3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef	24
Onderzoekspopulaties.....	24
Steekproeven	25
3.2 Dataverzamelingsmethode	26

3.3 Meetinstrument	28
3.4 Data-analyse	28
Hoofdstuk 4: Resultaten	31
Resultaten bij deelvraag 1	31
Resultaten bij deelvraag 2	33
Resultaten bij deelvraag 3	35
Resultaten bij deelvraag 4	36
Hoofdstuk 5: Conclusie en aanbevelingen	39
Conclusie	39
Aanbevelingen	41
Hoofdstuk 6: Discussie	43
6.1 Betekenis en bruikbaarheid	43
Conclusies verbonden met de probleemanalyse	43
Betekenis onderzoek voor de praktijk	43
Maatschappelijke relevantie van dit onderzoek	44
6.2 Sterkte-/zwakte analyse	44
Literatuurlijst	45
Bijlagen	47
Bijlage 1: Topiclijst cliënten	47
Bijlage 2: Topiclijst medewerkers	48
Bijlage 3: Leeg toestemmingsformulier interview	48
Bijlage 4: Wijze benadering deelname onderzoek	49
Bijlage 5: Codeboom cliënten	51
Bijlage 6: Codeboom medewerkers	53

Inleiding

Het is belangrijk dat kinderen naar school gaan. Onderwijs draagt bij aan de persoonlijke ontwikkeling van kinderen en leert kinderen om mee te doen in de samenleving. Op school leren kinderen de kennis en vaardigheden die ze later in de maatschappij nodig hebben (Trajectwelzijn, z.d.). Als kinderen uitvallen op school, kunnen ze een achterstand oplopen in het opdoen van deze kennis en vaardigheden. Het is belangrijk om aan dreigende schooluitvallers of kinderen die uitgevallen zijn op school niet alleen onderwijs te geven, maar ook sociaal emotionele zorg en steun die nodig is om een plaats in de samenleving te veroveren. Er wordt in dit onderzoek gesproken over 'overbelaste' kinderen die uitgevallen zijn op school. Dit zijn kinderen die leiden aan een opeenstapeling van problemen, zoals beperkte vaardigheden en gedragsproblemen (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2009). Het is van groot belang dat er een optimale begeleiding gegeven wordt aan kinderen die uitgevallen zijn op school, zodat ze de vaardigheden aan kunnen leren om weer positief terug te keren in de schoolsituaties. In dit onderzoek wordt er gekeken naar het verloop van de begeleiding in de terugkeer naar school en wat er aangepast kan worden zodat de begeleiding geoptimaliseerd wordt. Er wordt gekeken waar zowel de kinderen als de hulpverleners tegenaan lopen en waar verbetering mogelijk is.

In dit onderzoek staat de volgende vraag centraal: **Hoe verloopt de overgang bij de cliënten van de begeleiding binnen instelling X terug naar de schoolsituatie en welke behoeften en mogelijkheden ervaren cliënten en sociaal agogen om dit traject optimaal te laten verlopen?**

Met dit onderzoek wordt kennis en inzicht gegeven over het begeleidingstraject in de terugkeer richting school en wat hierbij de behoeften en mogelijkheden zijn voor een optimaal proces.

Dit onderzoeksrapport is opgedeeld in verschillende hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk is de probleemanalyse beschreven op verschillende niveaus en zijn de hoofd- en deelvragen opgesteld. In het tweede hoofdstuk is er een theoretisch kader geschreven met belangrijke begrippen en theorieën over het onderzoeksthema. In hoofdstuk drie is de methode van onderzoek beschreven en onderbouwd. In het vierde hoofdstuk zijn de bevonden resultaten gepresenteerd en hieruit zijn in hoofdstuk vijf conclusies beschreven. Hierbij is er een antwoord gegeven op de hoofdvraag. Ook zijn er aan de hand van de conclusies aanbevelingen geschreven voor de organisatie. In het laatste hoofdstuk is de discussie gepresenteerd waarin de betekenis van dit onderzoek naar voren komt.

Hoofdstuk 1: Context en probleemschets

1.1 Probleemanalyse

In deze paragraaf van het onderzoek is het praktijkprobleem beschreven op verschillende niveaus. Eerst is er gekeken naar het praktijk probleem op macro niveau. Hierin worden de nieuwe Jeugdwet, de leerplichtwet, de wet op passend onderwijs, cijfers over schooluitval en vrijstellingen voor onderwijs beschreven. Bij meso niveau is het probleem beschreven op gemeentelijk niveau en is er gekeken naar het gevolg van veranderingen in de jeugdhulp binnen de gemeente waarin de organisatie zich bevindt. Op micro niveau is ten slotte beschreven welke actoren te maken hebben met het probleem. Dit zijn zowel de cliënten als de medewerkers van instelling X. Ook is hierbij beschreven over een achterstand in sociaal emotionele en cognitieve ontwikkeling. Er is een koppeling gemaakt tussen de verschillende niveaus.

Problematiek op landelijk niveau

Cliëntenparticipatie

Cliëntenparticipatie is opgenomen in de nieuwe jeugdwet en is van belang voor goede en op maat gemaakte zorg. Als de zorg vastgesteld wordt op de wensen en behoeften van de cliënt, kan de sociaal agoog beter inspelen op de hulpvraag van de cliënt (Welling, 2015). Dit is positief omdat de hulpverlening afgestemd kan worden op de cliënt en er meer bereikt kan worden door echt te luisteren naar wat de cliënt wil. Een beperking hiervan kan wel zijn dat de cliënt geen druk voelt om naar een organisatie te komen voor begeleiding als de cliënt hier op dit moment geen zin in heeft of dit te moeilijk is.

Leerplichtwet

Ieder kind heeft het recht op onderwijs en ieder kind verdient de kans om zich optimaal te kunnen ontplooiën. Om dat waar te maken is in Nederland de Leerplichtwet ingesteld waarin staat dat kinderen van 5 tot 16 jaar naar school moeten. Een kind moet ingeschreven staan bij een school en deze school regelmatig bezoeken. Zo worden kinderen geholpen om zich te ontwikkelen en zich voor te bereiden op hun toekomst in de maatschappij (Rijksoverheid, z.d.). Als een kind uitvalt in het onderwijs, kan er met toestemming van de leerplichtambtenaar een vrijstelling afgegeven worden. Dit staat verderop in dit hoofdstuk beschreven.

Wet passend onderwijs

Op 1 augustus 2014 is de Wet passend onderwijs ingevoerd. Het doel van deze wet is dat alle kinderen een plek krijgen op een school die past bij hun kwaliteiten en mogelijkheden. Ook als zij extra ondersteuning nodig hebben. In de Wet passend onderwijs staat dat samenwerkingsverbanden, dit zijn scholen in dezelfde regio die samenwerken, verplicht zijn een plan voor ondersteuning op te stellen. Er is vanuit scholen een zorgplicht waarbij een school elke leerling die bij de school is aangemeld een zo passend mogelijke vorm van onderwijs moet aanbieden. Kan de school dat niet

zelf, dan moet zij de ouders een voorstel doen voor een ander aanbod binnen hun samenwerkingsverband (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.a).

In een brief van de staatssecretaris van onderwijs, cultuur en wetenschap (Kamerstukken II, 31497, nr. 221, 2016) staat beschreven dat de resultaten die verwacht werden bij de invoering van passend onderwijs, nog niet overal behaald worden. De grote inzet van alle partijen en samenwerkingsverbanden zal moeten doorgaan om de resultaten te behalen en ervoor te zorgen dat alle kinderen een passend onderwijsprogramma krijgen. Er zijn verschillende onderdelen waarbij de invoering van passend onderwijs nog niet goed genoeg verloopt. Dit gaat om de samenwerking met de jeugdhulp en zorg, de toerusting van de schoolteams, de inzet van middelen door de samenwerkingsverbanden en het terugdringen van het aantal thuiszitters.

Cijfers schoolverzuim en vrijstellingen onderwijs

In een kamerbrief aan de tweede kamer vermeldt minister Slob (Kamerstukken II, 26695, nr. 121, 2018) de cijfers rondom schoolverzuim en vrijstellingen funderend onderwijs van het schooljaar 2016-2017.

Minister Slob zegt over de algemene cijfers van schoolverzuim en vrijstellingen het volgende:

In vergelijking met eerdere schooljaren zien we in de cijfers over schooljaar 2016-2017 globaal een stabilisatie of daling van verzuim. We zien echter ook dat de langdurige problematiek, situaties waarbij kinderen langer dan drie maanden thuis komen te zitten, nog even groot is als vorig schooljaar. Dat vind ik onacceptabel. Het vraagt om de niet aflatende inzet van scholen, samenwerkingsverbanden en gemeenten" (Kamerstukken II, 26695, nr. 121, 2018).

Er zijn verschillende types vrijstellingen van de plicht om ingeschreven te staan op een school in Nederland. De vrijstelling die voorkomt bij kinderen in dit onderzoek is vrijstelling 5 onder a die ingezet wordt wanneer een kind psychisch of lichamelijk ongeschikt is om onderwijs te volgen. Een vrijstelling geldt in principe voor één jaar. Voor een kind dat later mogelijk nooit meer een school kan bezoeken, kan de vrijstelling 5 onder a voor de hele leerplichtige leeftijd van het kind gelden.

In schooljaar 2016-2017 kwamen alle soorten vrijstellingen meer voor dan het schooljaar daarvoor. Vorig jaar werd vastgesteld dat het aantal van deze vrijstellingen was verdubbeld. Het is niet aannemelijk dat er in een paar jaar tijd zoveel meer kinderen zijn voor wie het onmogelijk is om onderwijs te volgen (Kamerstukken II, 26695, nr. 121, 2018).

Voor vrijstellingen 5 onder a is de stijging minder dan eerdere jaren. Veel gemeenten hebben de aanvragen voor vrijstellingen 5 onder a het afgelopen jaar beter en strenger bekeken. In verschillende gevallen werden toch mogelijkheden gevonden voor onderwijs, of een combinatie tussen onderwijs en zorg, zodat een vrijstelling niet nodig was of snel opgeheven kon worden.

Een vrijstelling ontstaat op dit moment van rechtswege op verzoek van ouders, nadat een onafhankelijke arts heeft verklaard dat een kind geen onderwijs kan volgen. Het is belangrijk dat de

school en de samenwerkingsverbanden een grotere rol krijgen in dit proces om dit beter te laten verlopen. Hierdoor kan er beter gekeken worden naar de mogelijkheden voor passend onderwijs voor het kind(Kamerstukken II, 26695, nr. 121, 2018).

Problematiek op gemeentelijk/ organisatie niveau

Jeugdhulp binnen de gemeente

Alle vormen van jeugdhulp vallen sinds 2015 onder de gemeente. In een artikel in de Trouw, staat beschreven dat deze transitie nog niet optimaal verloopt en voor problemen zorgt. In de beschrijving van het artikel staat beschreven dat sinds gemeentes jeugdzorg regelen, kinderen die hulp nodig hebben te lang moeten wachten of de verkeerde hulp krijgen. Dit stellen Jeugdzorg Nederland, GGZ Nederland, koepel voor gehandicaptenzorg VGN en de orthopedagogische vereniging VOBC in een manifest (Bezemer,2017) De kinderombudsman bevestigt deze kritiek: “Zorg dichterbij het kind brengen zou preventief moeten werken, maar tot nu steken gemeentes vooral veel tijd en geld in bureaucratie”(In Bezemer, 2017).

Geld is volgens Margrite Kalverboer, kinderombudsman, een erg belangrijke factor in de problematiek vanuit de nieuwe jeugdwet. Bezuinigingen dwingen aanbieder om te werken tegen steeds lagere prijzen. De kosten lopen hoog op, geven de bestuurders aan bij staatssecretaris Van Rijn. Ze verwijzen naar het schrikbeeld van Denemarken, waar de jeugdhulp enkele jaren geleden al werd gedecentraliseerd. De specialistische zorg verdween daardoor en moest later tegen hoge kosten weer worden opgebouwd(Bezemer, 2017).

Samenwerking verschillende gemeenten

Sinds 2015 werken 21 gemeenten in Zuidoost-Brabant samen op een groot aantal taken op het gebied van jeugd. Er zijn nieuwe afspraken gemaakt waardoor deze samenwerking tot 2020 door zal gaan. De gemeente Someren, waar instelling X zich in bevindt, valt ook binnen deze gemeenten. De samenwerking richt zich vooral op de onderdelen van de jeugdhulp waarbij het logisch en nodig is om deze op regionaal niveau te organiseren. Voorbeelden van zorg die regionaal geregeld wordt is kinderen die niet thuis kunnen wonen, crisiszorg, pleegzorg of jeugdbescherming en jeugdreclassering. Deze vormen van zorg worden benoemd in dit onderzoek omdat jongeren die bij instelling X komen ook te maken kunnen hebben met bovenstaande specialistische zorg. Het is belangrijk om de regionale deskundigheid en expertise samen te voegen en de verschillen tussen lokale en subregionale uitvoering van jeugdbeleid en jeugdzorg zoveel mogelijk af te stemmen. Deze thema's worden zo veel mogelijk samen met de cliënten en instellingen opgepakt. Daarbij blijft het belangrijk dat alles wat lokaal geregeld kan worden, zo geregeld wordt en dat er zaken regionaal geregeld worden waar nodig. Hiermee blijven kinderen en hun ouders in de regio de zorg krijgen die zij nodig hebben(21 voor de Jeugd wordt vervolgd, 2017).

Problematiek verdeling taken gemeente

Ten behoeve van dit onderzoek, is gevraagd aan een medewerker die verantwoordelijk is voor de indicaties voor instelling X, naar de uitwerking van deze verdeling van taken. Zij geeft hierbij aan dat deze verdeling van de verschillende taken door het samenwerkingsverband en binnen eigen gemeente voor onduidelijkheden zorgt. Zo kunnen cliënten met een specifieke hulpvraag, bijvoorbeeld een gedragsproblematiek in combinatie met uitval op school, tussen wal en schip raken en komt er onduidelijkheid over het organiseren van zorg. Dit kan er zelfs toe leiden dat de cliënt niet de juiste zorg kan ontvangen die het verdient (Medewerker A, persoonlijke communicatie, 2018).

De veranderingen in de jeugdzorg en de verschuiving van de verantwoordelijkheid naar de gemeente, is ook van invloed op de cliënten binnen instelling X. Omdat deze kinderen vast zijn gelopen op school en hulp nodig hebben vanuit de jeugdzorg kunnen er problemen ontstaan door onduidelijkheid binnen de gemeenten en tussen de gemeente en de instelling. De kinderen krijgen vanuit de gemeente een indicatie voor de nodige begeleiding en zorg maar als hierin op kosten bezuinigd wordt, of als deze indicatie niet afgegeven wordt door een miscommunicatie bij de gemeente, kan dit ten koste gaan van de hulp die geboden wordt aan het kind. Dit kan een factor zijn die meespeelt in het traject in de terugkeer naar school waardoor dit traject moeilijker kan verlopen.

Koppeling problematiek met landelijk niveau

Het probleem wat dan ontstaat, is dat kinderen die hulp nodig hebben en deze hulp ook zouden kunnen krijgen binnen de instelling, toch niet geholpen kunnen worden omdat het financieel niet geregeld kan worden door bezuinigingen. Dit kan op langere termijn voor problemen zorgen op verschillende niveaus. Op macro niveau kunnen er problemen ontstaan doordat het kind een nog grotere achterstand oploopt, het langer kan duren voordat hij weer naar school kan en de kosten voor begeleiding van het kind daardoor hoger worden. Ook op het gebied van participatie kan dit nadelig zijn omdat het dan langer duurt voordat de cliënt weer mee kan participeren in de huidige maatschappij. Op het gebied van passend onderwijs, kan het door langdurig thuiszitten moeilijker worden om een plek te vinden voor passend onderwijs.

Problematiek op cliënt en hulpverleners niveau

Schoolweigering

Bijna iedere jongere heeft wel eens een dag dat hij of zij niet naar school wil. Als het naar school gaan samen gaat met emotionele problematiek heet dit schoolweigering. Vaak hebben schoolweigerende jongeren last van lichamelijke klachten als hoofdpijn en buikpijn zonder dat hiervoor een medische oorzaak te vinden is. Ook hebben zij vaak last van stemmingsproblemen (Sauter, Snel, Heyne & Van Widenfelt, 2010). Langdurige schoolweigering heeft vaak negatieve gevolgen voor de sociale, emotionele en academische ontwikkeling van de jongere en kan leiden tot ernstige problemen binnen het gezin (Sauter, Snel, Heyne & Van Widenfelt, 2010).

Achterstand in sociaal emotionele en cognitieve ontwikkeling

Kinderen worden niet als sociaal vaardige kinderen geboren. De sociale ontwikkeling is een leerproces dat het kind stap voor stap volgt. In de omgang met leeftijdsgenoten leren kinderen hoe ze vrienden maken, situaties doorzien, ruzies bijleggen, rekening houden met anderen en alle andere vaardigheden om met andere kinderen en volwassenen om te gaan. Het blijkt dat de sociale ontwikkeling zich niet in een stijgende lijn voltrekt. Tijdens de eerste jaren van de basisschool gaat de sociale ontwikkeling in een sterk stijgende lijn vooruit, daarna verloopt de sociale ontwikkeling in een veel langzamer tempo en neemt deze zelfs even af om in de laatste twee jaar van de basisschool weer licht omhoog te gaan. Deze tijdelijke achteruitgang in de sociale ontwikkeling is toe te schrijven aan de sterke nadruk die er in die fase ligt op de cognitieve ontwikkeling. De sociale ontwikkeling van kinderen verloopt niet voor ieder kind in hetzelfde tempo en dit kan nogal uiteen lopen (Van der Ploeg, 2008).

Er is onderzoek gedaan door Brownell (in Van der Ploeg, 2008, pag. 23) dat aantoonde dat weinig sociaal vaardige kinderen meer problemen ervaren zowel in het aangaan van positieve relaties als in hun gedragingen. In dit onderzoek is ook duidelijk geworden dat sociale incompetentie veel negatieve gevolgen heeft. Behalve het gemis aan vrienden is vastgesteld dat kinderen met onvoldoende sociale vaardigheden gedragsproblemen krijgen. In gesprek met een medewerker van instelling X, kwam naar voren dat veel cliënten gedragsproblemen hebben, waardoor ze het moeilijker vinden om op een positieve wijze contact te maken met groepsgenoten (Medewerker B, persoonlijke communicatie, 2018). De cliënten van instelling X gaan soms voor langere tijd niet naar school en zitten dan niet in een klas met leeftijdsgenoten. Hierdoor kunnen ze weinig tot niet oefenen met het opdoen van sociale vaardigheden.

Klassenklimaat

In een klas heerst altijd een bepaald klimaat. Een positief klimaat is belangrijk voor de sociale ontwikkeling. De leerlingen voelen zich daar veilig en op hun gemak. Dat stimuleert positieve onderlinge interacties die het sociale gedrag ten goede komen. Een negatief klassenklimaat remt daarentegen de sociale ontwikkeling. Dit zorgt ervoor dat kinderen zich niet thuis voelen in de klas, zij argwanend reageren en bang zijn voor reacties van kinderen (Van der Ploeg, 2008).

De cliënten van instelling X zijn uitgevallen op school doordat ze op school in een negatief klassenklimaat zaten. Dit heeft een negatief effect op de sociale ontwikkeling en kan zorgen voor een achteruitgang in de ontwikkeling door angst en negatieve ervaringen. Het kan dan moeilijk zijn voor deze kinderen om sociaal wenselijk gedrag te vertonen binnen instelling X. Dit kan een reden zijn waardoor het proces in de terugkeer naar school moeilijker verloopt.

Probleem gesignaleerd binnen instelling X

Instelling X is een pedagogisch centrum en zorgboerderij voor kinderen met gedragsproblemen als Autisme, ADHD, Hechtingsproblematiek en Angststoornissen. Bij instelling X komen kinderen die uitgevallen zijn op school in de time-out of de dagbesteding om tot rust te komen en stapje voor stapje

weer terug te gaan naar een reguliere school met passend of speciaal onderwijs. Het time-outprogramma van instelling X is een combinatie van zorg en onderwijs in één arrangement. Hierbij is het hoofddoel ervoor te zorgen dat kinderen en tieners binnen een korte tijd weer terug kunnen worden geplaatst op de eigen of op een andere school binnen het schoolbestuur. Vanuit de visie van de instelling wordt er voor ieder kind gekeken naar een aanpak op maat. Zo wordt er echt vanuit de cliënt gekeken naar wat hij nodig heeft (D'n Hoef, 2017). Bij de cliënten die begeleiding krijgen binnen de time-out en dagbesteding, is gesignaleerd dat de terugkeer richting school bij veel cliënten moeizaam verloopt. Zo wordt er bijvoorbeeld gezien dat cliënten er niet aan toekomen om aan schoolwerk te werken of dat er onderliggende problemen meespelen waardoor dat het moeilijk is om naar de instelling te komen of daar te blijven. Ook wordt er bij verschillende cliënten binnen de begeleiding een terugval gezien in oud gedrag als ze in het traject richting school volgen.

De terugkeer bij cliënten naar school, zorgt ook voor problemen bij hulpverleners in de begeleiding. Doordat er bij cliënten factoren meespelen die het proces vertragen/belemmeren, zoals motivatie of het hebben van een laag zelfbeeld, weten hulpverleners niet altijd goed hoe ze de cliënten hiermee kunnen begeleiden. Een voorbeeld hiervan is dat er een cliënt ingebracht is tijdens de cliëntbespreking omdat hij school ontwijkend gedrag liet zien en niet naar de organisatie wilde komen. De medewerkers weten niet hoe ze de cliënt het beste kunnen begeleiden en kunnen motiveren om schoolwerk te maken in de terugkeer richting school (medewerkers, persoonlijke communicatie, 2018). Het is daarom erg belangrijk dat er onderzocht wordt hoe dit traject beter kan verlopen en wat hiervoor de behoeften en mogelijkheden zijn voor de medewerkers en cliënten.

Problematiek gekoppeld op verschillende gebieden

School levert niet alleen een bijdrage in de cognitieve maar ook in de sociaal- emotionele ontwikkeling van leerlingen. De school is getypeerd als het tweede milieu waarmee aangegeven wordt dat de invloed van de schooljaren op kinderen groot is (Van der Ploeg, 2008). Als een kind uitvalt op school door gebrek aan passend onderwijs, mist hij dit tweede milieu op school waardoor er problemen ontstaan in zowel de cognitieve als sociaal emotionele ontwikkeling. Als er op gemeentelijk niveau onduidelijkheden voortdoen bij het aanvragen van hulp, kan een kind langdurig thuis komen te zitten. Hoe langer een kind thuis zit, en weg blijft uit het schoolmilieu, hoe moeilijker het is om daarna weer aansluiting te zoeken bij leeftijdsgenoten.

1.2 Probleemstelling (+ verificatie)

Het probleem dat gesignaleerd is binnen instelling X is dat de begeleiding bij de terugkeer naar een school in het reguliere of speciaal onderwijs moeizaam verloopt. Een voorbeeld hiervan kan zijn dat een kind het moeilijk vindt om aan school te werken door een eerder trauma of dat een kind het lastig vindt om motivatie te vinden voor het werken aan school. Ook wordt er regelmatig een terugval in oud gedrag gezien bij cliënten binnen de begeleiding als er weer terug gewerkt wordt aan school. Het kan zorgen voor onwenselijke gevolgen als het kind een lange tijd niet naar school gaat. Er kan een toename van de leerachterstand ontstaan en er kunnen problemen op sociaal-emotioneel gebied ontstaan. Door het langdurig wegvallen op school kan het voor het kind later moeilijker worden om mee te participeren in de samenleving. Een voorbeeld hiervan kan zijn dat het zonder een diploma lastig is om een baan te vinden en het voor het kind lastig wordt om iets te gaan doen wat een kind echt leuk vindt. Ook bij de sociaal agoog is dit probleem gesignaleerd omdat er verschillende medewerkers zijn die in een situatie in de begeleiding van een cliënt richting school, niet goed weten hoe ze de begeleiding aan moeten pakken. In verschillende situaties loopt de hulpverlener vast waardoor gezien wordt dat de begeleiding niet optimaal benut kan worden. Het is van groot belang dat de begeleiding zo optimaal mogelijk ingezet wordt, zodat de problematiek verminderd kan worden en er zoveel mogelijk kinderen weer terug naar school kunnen.

Verificatie vanuit de praktijk:

Dit praktijkprobleem dat gesignaleerd wordt binnen instelling X, is voorgelegd aan een professional die werkzaam is bij instelling X. Zij geeft aan dat ze zich herkent in de problematiek en dat dit probleem speelt bij de begeleiding in de terugkeer naar school.

Medewerker B is werkzaam bij Instelling X als sociaal pedagogisch medewerker en gaf hier een praktijkvoorbeeld van. Het gaat over de situatie van cliënt T. Hij kwam op maandagochtend naar de instelling om onderwijs te volgen. Als de cliënt naar binnen geroepen wordt, is hij al negatief gestemd. Cliënt T vertelt over zijn weekend dat hij niet veel heeft gedaan. Hij vraagt waarom een andere cliënt, die normaal bij hem zit, er niet is en de begeleiding geeft aan dat zij dit niet precies weet. De cliënt vindt dit duidelijk niet fijn en geeft dit mopperend aan. Dan vraagt hij naar een andere cliënt waar hij een goede band mee heeft, maar zij is ziek. Als hij dit allemaal hoort, raakt hij nog negatiever gestemd en geeft hij aan dat hij ook naar huis wil omdat er niemand is. De begeleiding probeert de cliënt te motiveren, maar dit lukt niet meer waardoor hij naar huis fietst (Medewerker B, persoonlijke communicatie, 2018).

Medewerker C (Persoonlijke communicatie, 2018) geeft aan dat ze het lastig vindt om in te schatten wat er bij de cliënt meespeelt in de begeleiding in de terugkeer naar school en waar door de hulpverlener op ingespeeld moet worden. Zo kunnen er bijvoorbeeld angsten meespelen door traumatische ervaringen eerder op school, het hebben van een laag zelfbeeld of weinig motivatie bij de cliënt. Het gevolg hiervan is dat het traject in de terugkeer richting school langer duurt en dat daarbij de cliënt steeds verder achter gaat lopen in zijn ontwikkeling, op cognitief gebied maar ook op sociaal-emotioneel gebied. Het kind zit dan een jaar of zelfs langer dan een jaar niet op een school en

mist hierin het contact met leeftijdsgenoten. Het is belangrijk om hier onderzoek naar te doen binnen onze instelling zodat we te weten komen wat de behoeften zijn van zowel cliënten als hulpverleners en wat daarbij de mogelijkheden zijn om dit traject zo optimaal mogelijk te laten verlopen.

1.3 Onderzoeksdoelstelling

Aan de hand van het onderzoek wordt kennis en inzicht verzameld over het verloop van het traject bij cliënten binnen instelling X die uitgevallen zijn op school en stapje voor stapje gaan werken om weer terug naar school te kunnen. Er wordt door middel van interviews gekeken welke behoeften en mogelijkheden er zijn vanuit de cliënt en de sociaal agoog om dit proces optimaal te laten verlopen.

Aan de hand van deze kennis zullen er voor de sociaal agogen binnen instelling X aanbevelingen geformuleerd worden. Het doel van dit onderzoek is dat de aanbevelingen ertoe leiden dat de begeleiding van de cliënten terug naar school geoptimaliseerd wordt. Dit komt de cognitieve en sociaal emotionele ontwikkeling van de kinderen ten goede.

1.4 Hoofdvraag en deelvragen

Naar aanleiding van de probleemstelling en onderzoeksdoelstelling zijn er verschillende vragen opgesteld. De hoofdvraag beschrijft het hoofddoel van het onderzoek met een beschrijving van de context en de betrokken actoren. Om het beantwoorden van de hoofdvraag te verduidelijken en te specificeren, zijn er een aantal deelvragen opgesteld die helpend zijn bij het geven van een antwoord op de hoofdvraag.

Hoofdvraag

Hoe verloopt de overgang bij de cliënten van de begeleiding binnen instelling X terug naar de schoolsituaties en welke behoeften en mogelijkheden ervaren cliënten en sociaal agogen om dit traject optimaal te laten verlopen?

Deelvragen

1. Hoe ervaren de sociaal agogen de huidige begeleiding bij de overgang van de begeleiding binnen instelling X naar de schoolsituatie van de cliënt?
2. Hoe ervaren de cliënten de huidige begeleiding bij de overgang van de begeleiding binnen instelling X naar de schoolsituatie door de sociaal agoog?
3. Wat zijn de behoeften van cliënten bij de overgang van de begeleiding binnen instelling X terug naar de schoolsituaties?
4. Wat zijn de behoeften van de sociaal agogen bij het begeleiden van de cliënten bij de overgang van de begeleiding binnen instelling X terug naar de schoolsituatie?

1.5 Begripsafbakening

In de begripsafbakening zijn de kernbegrippen uit de vraagstelling duidelijk uitgelegd en is beschreven hoe de begrippen in het onderzoek gebruikt zijn.

Sociaal agoog

Een sociaal agoog is een professional die een cliënt helpt bij een psychosociaal veranderingsproces. Als professional binnen het sociale werkveld ondersteun je mensen bij het nemen van regie op hun eigen leven. Er wordt gewerkt vanuit de kracht en kwaliteit van een ander (Fontys Hogeschool, 2018). In het onderzoek is de sociaal agoog de professional die werkzaam is bij Instelling X of Y en de taak heeft om een kind te ondersteunen in het traject in de terugkeer richting school. In het onderzoeksrapport worden er meerdere benamingen gebruikt, die verwijzen naar de cliënt uit de onderzoeksvraag. De benamingen zijn: medewerker, professional of hulpverlener. Afhankelijk van de bronnen en instelling X en Y die medewerking hebben verleend aan dit onderzoek, wordt er een bepaalde benaming gehanteerd.

Cliënt

De term cliënt wordt gebruikt om de mensen aan te duiden die zorg en ondersteuning krijgen van professionals (Van den Hooff & Goossensen, 2012). In dit onderzoek wordt onder de term cliënt een kind/ jongere verstaan tussen de 15 en 19 jaar die begeleiding krijgt bij instelling X in de time-out of dagbesteding. Deze kinderen/jongeren zijn uitgevallen op school en zitten in het traject om weer stapje voor stapje terug naar school te gaan. Deze cliënten hebben ieder hun eigen mogelijkheden en problematieken. De problematieken die ze gemeen hebben, is dat ze allemaal een negatieve ervaring hebben met school. Ook zijn er veel cliënten met gedragsproblemen die begeleiding krijgen binnen instelling X. De mogelijkheden van de cliënten zijn erg cliëntafhankelijk, maar bij de meeste cliënten is te zien dat ze een groei maken in hun ontwikkeling. Daarnaast worden ze gestimuleerd om uit te gaan van eigen kracht en mogelijkheden. In het onderzoeksrapport worden er meerdere benamingen gebruikt, die verwijzen naar de cliënt uit de onderzoeksvraag. De benamingen zijn: kind en jongere. Afhankelijk van de bronnen en instelling X die medewerking heeft verleend aan dit onderzoek, wordt er een bepaalde benaming gehanteerd.

Begeleiding

Met de term begeleiding wordt in dit onderzoek de ondersteuning bedoeld die gegeven wordt door de sociaal agoog aan de cliënt. Er wordt door de sociaal agoog ondersteuning gegeven in de verschillende vaardigheden waar de cliënt moeite mee heeft in het dagelijks leven. Deze begeleiding kan gegeven worden in een groep of aan een individuele cliënt. De begeleiding in dit onderzoek gaat vooral over de begeleiding bij de terugkeer naar school. De begeleiding houdt in dat de cliënt ondersteund wordt in het aanleren van vaardigheden om weer terug naar school te kunnen. Een aantal voorbeelden van vaardigheden die aangeleerd worden zijn stil zitten, luisteren, werken aan schoolwerk.

Instelling X

Instelling X is een anonieme naam voor de instelling waar het onderzoek uitgevoerd is. Bij instelling X vindt begeleiding plaats in verschillende vormen. Zo wordt er begeleiding gegeven met het paard, thuisbegeleiding, naschoolse opvang en begeleiding in de dagbesteding en de time-out. In dit onderzoek wordt er, als er gesproken wordt over begeleiding bij instelling X, de begeleiding bedoeld in de terugkeer richting school. In het onderzoeksrapport worden er meerdere benamingen gebruikt, die verwijzen naar instelling X uit de onderzoeksvraag. Een andere benaming kan zijn: organisatie. Afhankelijk van de bronnen en correcte zinsopbouw, wordt er een bepaalde benaming gehanteerd.

Schoolsituaties

Met schoolsituaties worden situaties bedoeld die op school meegemaakt worden. Dit kunnen alledaagse situaties zijn die leerlingen meemaken in de klas of op school. Een aantal voorbeelden van schoolsituaties zijn: zelfbeeld en relaties met anderen, overgang naar andere school, maken van toetsen, straf voor te laat komen, beloning voor afmaken opdracht. Met schoolsituaties wordt in dit onderzoek bedoeld dat de cliënten die begeleiding krijgen bij instelling X, gaan oefenen in een situatie waarbij ze bezig zijn met school of op school zitten. Omdat de cliënten uitgevallen zijn op school, moeten deze situaties weer vooraf besproken en aangeleerd worden.

School

Een school is een instelling waar onderwijs op een bepaald niveau gegeven wordt. Scholen hebben als belangrijke taak om leerlingen op de meest effectieve, vraaggerichte en doelmatige wijze te leiden naar een diploma of startkwalificatie. Daarnaast heeft de school en de leerkracht ook een pedagogische taak. Dit omdat de leerlingen in de tijd dat ze op school zijn, zich ook ontwikkelen als jeugdige op een sociaal emotionele, cognitieve, gedragsmatige of lichamelijke manier (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.b). In dit onderzoek wordt met een school een instelling bedoeld waar kinderen naar toe kunnen tijdens of nadat ze begeleiding hebben gehad bij Instelling X. Er wordt samen met de cliënt en ouders bekeken welke school er het beste past bij de cliënt. Er wordt binnen instelling X veel gewerkt met maatwerk. Er kan daarom niet duidelijk aangegeven worden of er met de benaming school, een school in het reguliere onderwijs, of een school in het speciaal onderwijs bedoeld wordt. Omdat kinderen die bij instelling X komen, vaak bekend zijn met gedragsproblematiek waarbij een diagnose vastgesteld is, gaat de meerderheid van de cliënten naar speciaal onderwijs.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

In dit hoofdstuk van het onderzoek is gezocht naar relevante literatuur dat te maken heeft met het onderzoeksthema dat geformuleerd is in hoofdstuk 1. Het theoretisch kader in dit onderzoek is opgedeeld in drie delen. In het eerste deel worden verschillende begrippen beschreven van onderwerpen die de begeleiding en cliënten tegen kunnen komen waardoor het begeleidingstraject vertraagd kan worden. Deze onderwerpen zijn van belang in een optimale begeleiding. Er is geschreven over het zelfbeeld, angst, sociale contacten, motivatie en het toekomstperspectief van de cliënt. Daarna is het belang van het gebruik van methoden uitgelegd en is er een voorbeeld gegeven hoe er met methodes omgegaan kan worden. Ten slotte is er gekeken naar aspecten die van belang zijn voor een optimale begeleiding. Hiervoor is de theorie over de vier basisdimensies van opvoeden gebruikt wat de basis vormt van de begeleiding van een kind in zijn ontwikkeling.

2.1 Zelfbeeld

Het zelfbeeld verwijst naar het beeld wat mensen van zichzelf hebben. Dit zelfbeeld kan iemand zelf veranderen. Dit kan de interne kant van het zelfbeeld genoemd worden. Het beeld wat iemand van zichzelf heeft, bepaald zijn of haar gedrag. De andere component, de maatschappij, beïnvloed het beeld dat mensen van zichzelf hebben. Een zelfbeeld vormt zich door ervaringen die je opdoet, de omgang met andere mensen en door je eigen karakter. Dit wordt de externe kant genoemd van het zelfbeeld omdat het niet vanuit jezelf komt, maar van buitenaf (Van Bezooijen-Weij, 2013).

Het zelfbeeld heeft drie dimensies: het actuele, het ideale en het verplichte zelfbeeld. Het actuele zelfbeeld is hoe iemand zichzelf nu ziet. Het ideale zelfbeeld is hoe iemand zichzelf zou willen zien en hoe er wordt gedacht dat andere hen zouden willen zien. Het verplichte zelfbeeld is hoe iemand van zichzelf moet zijn of hoe iemand denkt dat hij van anderen moet zijn.

Een zelfbeeld kan positief of negatief zijn. Het komt vrij weinig voor dat een zelfbeeld helemaal positief of negatief is omdat dit afhangt van de situatie waarin iemand zit. Het is belangrijk dat een leerkracht of begeleidster op te hoogte is van het zelfbeeld van de kinderen uit de groep. Om dit te kunnen bepalen kan er gekeken worden naar verschillende kenmerken. Zo kan een kenmerk van een positief zelfbeeld zijn dat een kind tevreden is met een goed resultaat en dat het kind er vanuit gaat dat anderen hen zullen accepteren. Een kenmerk van een negatief zelfbeeld kan zijn dat ze bij nieuwe taken of situaties angst voelen en verwachten dat het mislukt of dat ze verwachten door anderen afgewezen te worden (Van Bezooijen-Weij, 2013).

Deze kenmerken laten zien hoe belangrijk het is dat een kind een positief zelfbeeld heeft. Dit is niet alleen belangrijk voor de leerprestaties, maar ook voor de sociaal-emotionele ontwikkeling en de groei naar zelfstandigheid. Het hebben van een negatief zelfbeeld, kan zorgen voor probleemgedrag bij een kind. Zo kan een kind vermijdingsgedrag vertonen en onverwachte situaties uit de weg gaan. Het kind denkt en handelt vanuit de angst dat iets niet zal lukken. Een kind met een negatief zelfbeeld onderschat zichzelf vaak. Het gevolg hiervan kan zijn dat het kind in de communicatie met anderen

wordt geplaagd of gepest. Het is belangrijk om als leerkracht of begeleider de leerlingen positief te benaderen en complimenten te geven (Van Bezooijen-Weij, 2013).

Het is belangrijk om vroegtijdig inzicht te krijgen in stoornissen of belemmeringen waardoor het volgen van regulier onderwijs problematisch wordt. 'Mislukken' op het regulier onderwijs betekent veelal dat het kind zich daar onbegrepen voelt en dat de school geen veilige omgeving is voor het kind. Vaak is het kind op een vorige school als 'lui' of 'dwars' bestempeld, waardoor het zelfbeeld aangetast is (Delfos, 2009). Het is belangrijk dat er in dit onderzoek gekeken wordt naar de rol van begeleiding met betrekking tot het zelfbeeld van de cliënt.

2.2 Angst

In de richtlijn Angst, opgesteld door Bolier, Speetjes, Volker en Sinnema (2016) wordt verondersteld dat een angststoornis een van de meest voorkomende psychische problemen is onder jeugdigen. Een professional dient onderscheid te kunnen maken tussen normale angst, problematische angst of een angststoornis. Er bestaat een ononderbroken lijn van normale angst naar problematische angst, tot een angststoornis. Normale angst komt voor in stressvolle situaties en kan nuttig zijn bij gevaar. Problematische angst onderscheidt zich van de angststoornis, doordat er geen beperkingen zijn in het sociaal functioneren en de angst uit zich passend bij de leeftijd. Angststoornissen worden gekenmerkt door de aanwezigheid van heftige en chronische angst die een ernstige belemmering vormen in het dagelijks leven.

Faalangst:

Faalangst is een vorm van problematische angst. Over het algemeen is iedere jeugdige bang om te falen. Dit kan een motiverende factor zijn, zodat een kind gemotiveerd wordt om zijn best te doen voor het behalen van goede cijfers, genoemd als positieve faalangst. Er is sprake van negatieve faalangst als de jeugdige bang is om te falen waardoor prestaties slechter worden dan verwacht. De jeugdige wordt in een situatie waarin hij moet presteren zo gespannen dat hij minder creatief is in het bedenken van oplossingen, fouten maakt, zich minder goed kan concentreren of zelfs volledig blokkeert. Deze angst komt veel voor op school, omdat daar regelmatig prestaties verwacht worden (Bolier et al., 2016).

Angst bij traumatisering of mishandeling

Soms laat een kind of adolescent angst zien die gekoppeld kunnen worden aan een traumatische ervaring. Dit kunnen angsten zijn door negatieve ervaring op school als een verleden met pesten, verwaarlozing in de klas door de docent of negatief en onveilig klassenklimaat. De angst kan een uiting vorm zijn van een posttraumatische stresstoornis (PTSS). Wanneer trauma's herbeleefd worden, kan dit gepaard gaan met (heftige) angsten. Een voorbeeld hiervan kan zijn als een jeugdige weer in aanraking komt met het klassenklimaat of met pestgedrag.

Schoolweigering

Schoolweigeren wordt ook wel schoolfobie genoemd. Het is de taak van de professional om te onderzoeken waar schoolweigeren mee te maken heeft. Wanneer angst de reden is van schoolweigeren is het aan de professional om er achter te komen waar de jeugdige precies bang voor is. Er kan sprake zijn van een posttraumatische stressstoornis als gevolg van extreem pestgedrag of het niet naar school willen vanwege een andere stoornis als paniekstoornis, desinteresse of een gedragsstoornis (Bolier et al., 2016).

Angststoornissen

Bij angststoornissen is er sprake van hevige angst dat een ernstige belemmering vormt in het dagelijks leven (Bolier et al., 2016). Er kunnen verschillende angststoornissen meespelen bij cliënten binnen instelling X. Het is daarom belangrijk om tijdens het praktijkonderzoek in kaart te brengen of er sprake is van spanning of angsten bij de terugkeer naar school, hoe de begeleiding hierin verloopt en wat er eventueel in verbeterd kan worden.

2.3 Sociale contacten

Voor het opbouwen van een sociale identiteit is het van groot belang dat kinderen voldoende oefenmogelijkheden krijgen in sociale interacties. Dit belang wordt onderstreept door de groei in belangstelling voor sociale vaardigheden. Gebrekkige sociale vaardigheden staan onder controle van negatieve bekrachtiging.

De omgang met leeftijdgenoten is van cruciaal belang voor de ontwikkeling van het kind. Hoe belangrijk dit is, spreekt uit onderzoek van Verhulst en anderen (In Delfos, 2015, p. 238). Het hebben van 'slechte relaties met leeftijdgenoten' bleek de belangrijkste voorspeller te zijn van toekomstige problemen. In de omgang met leeftijdgenoten, een cruciale vaardigheid op de basisschool, is afwijken van het gemiddelde door een hoge of lage begaafdheid een probleem. De kinderen die bij instelling X begeleiding krijgen, hebben moeite met het aangaan en onderhouden van contacten. Een meerderheid van de cliënten heeft een vorm van autisme of ADHD waarbij het maken van contact een aandachtspunt is. Dit is een belangrijk aspect om rekening mee te houden in de begeleiding van het kind in de terugkeer naar school. Door middel van het verzamelen van de data wordt gekeken wat de rol is van de sociale contacten in de begeleiding en hoe dit eventueel verbeterd kan worden.

Het contact met leeftijdgenoten is belangrijk voor adolescenten, omdat ze in deze ontwikkelingsfase afstand nemen van de volwassenen om zich heen. Het naar school gaan is niet alleen van groot belang voor de toekomst van het kind, maar ook voor het contact met leeftijdgenoten. De omgang met leeftijdgenoten vervult verschillende functies. Een eerste functie is het oefenen met rollen en seksespecifieke rollen. Ten tweede vervullen leeftijdgenoten een functie als opvang en bieden ze steun en solidariteit (Delfos, 2015).

2.4 Motivatie

Een ander woord voor motivatie is enthousiast en gedreven. Als een cliënt gemotiveerd is om een activiteit uit te voeren of zijn schoolwerk te maken, is hij dus enthousiast over de opdracht en gedreven om deze opdracht goed uit te voeren. Cliënten hebben beweegredenen waarom ze gemotiveerd of juist ongemotiveerd zijn. Het is daarom belangrijk om erachter te komen waarom iemand gemotiveerd of ongemotiveerd raakt en wat zijn beweegredenen zijn. Wanneer hieruit blijkt dat deze cliënten op het moment negatieve motieven hebben voor het gedrag dat ze in de praktijk laten zien, zal er gezorgd moeten worden dat deze cliënten een beweegreden krijgen om gemotiveerd gedrag te kunnen laten zien (Lommen, 2010). Kinderen lijken van nature gemotiveerd om te leren. Als ze daarin niet worden tegen gewerkt, blijven ze zich ontwikkelen en blijken ze vaak intelligenter dan volwassenen schatten (Delfos, 2015).

Er zijn twee verschillende vormen van motivatie, namelijk intrinsieke motivatie en extrinsieke motivatie. Intrinsieke motivatie is het uitvoeren van een activiteit door de activiteit zelf omdat het leuk en uitdagend is en iemand er meer over te weten wil komen. Als leerlingen spontaan geïnteresseerd zijn om iets nieuws bij te leren, zijn ze intrinsiek gemotiveerd. Intrinsiek gemotiveerd gedrag wordt beschouwd als het voorbeeld van autonoom, zelfbepaald of vrijwillig functioneren. Bij extrinsieke motivatie verloopt de activiteit niet spontaan, maar is dit afhankelijk van het bereiken van een doel dat buiten de activiteit zelf gelegen is. In het geval van extrinsieke motivatie wordt het gedrag gekenmerkt door een middel-doelstructuur. De activiteit is dan geen doel op zich, maar een middel om iets te verkrijgen. Een voorbeeld hiervan is dat kinderen studeren zodat ze voldoende punten behalen, omdat hun ouders dit erg belangrijk vinden en het hun kind verplichten of omdat kinderen beloond worden met goede punten (Vansteenkiste, Sierens, Soenens, & Lens, 2007).

2.5 Toekomstperspectief

Het bieden van een toekomstperspectief is van groot belang voor de identiteitsontwikkeling van een kind. Zekerheid over de toekomst en het daarbij horende gevoel dat het kind zelf richting aan zijn of haar leven kan geven is cruciaal. Er kan echter pas een gunstige ontwikkeling worden voortgezet als er aan de overige condities wordt voldaan. Voor een duidelijk en concreet toekomstperspectief vormen continuïteit en stabiliteit belangrijke voorwaarden (Kalverboer & Zijlstra, 2010). Het is belangrijk om in dit onderzoek in kaart te brengen hoe de cliënten hun toekomst zien en hoe medewerkers denken over het toekomstperspectief van de cliënten. Als dit in beeld is gebracht kunnen er mogelijk dingen verbeterd worden in de begeleiding in de terugkeer naar school. Het toekomstperspectief kan gekoppeld worden aan de motivatie van kinderen. Een kind kan moeite hebben met het vinden van intrinsieke motivatie omdat hij geen doel voor ogen heeft waar hij voor werkt. Als een kind geen toekomstperspectief heeft, kan het een meerwaarde zijn dit aspect meer mee te nemen als onderdeel in de begeleiding. Een positief zelfbeeld kan een beweegreden zijn voor de cliënt om gemotiveerd gedrag te laten zien tijdens de begeleiding.

2.6 Werken met methoden

Binnen instelling X wordt er gebruik gemaakt van verschillende methodes die de basis vormen van de algemene hulpverlening. Er wordt gewerkt met een ervaringsgerichte methode dat uitgaat van leren door ervaringen in bijvoorbeeld de natuur. Ook is levend leren een belangrijke methode die een aanpak biedt voor veel verschillende leer- en gedragsproblemen. Het is belangrijk om te weten hoe er met deze methodes gewerkt wordt binnen instelling X en of er nog methodes zijn die gemist worden of extra zouden passen. Het gebruik van methodes kan een bijdrage leveren in optimale begeleiding. Er zijn veel verschillende methoden die op verschillende manieren ingezet kunnen worden in de begeleiding van de kinderen in het proces richting school. In een artikel over een practice evidence-onderzoek naar de werkzame bestanddelen van hulpverlening aan gezinnen met meervoudige problematiek, wordt een lijst met algemene werkzame bestanddelen bij hulpverlening beschreven door Tom van Yperen. Deze algemene werkzame bestanddelen zijn(Ten Houte de Lange, 2016):

1. Het zorg dragen voor een goede motivatie
2. Een goede kwaliteit van de relatie tussen cliënt en hulpverlener
3. Een uitvoering van de interventie zoals het hoort, bijvoorbeeld zoals vastgelegd in een methodiekbeschrijving of draaiboek.
4. Een aanpak die past bij het probleem en aansluit bij de hulpvraag
5. Een goede structurering van de interventie

Kijkend naar het derde punt van de lijst met algemene werkzame bestanddelen in de hulpverlening, een uitvoering van een interventie zoals het hoort, kunnen verschillende manieren beschreven worden om een methode aan te pakken. Een methode kan uitgevoerd worden door de methode volledig stap voor stap volgen. In het artikel geven hulpverleners kritiek op deze manier. Zij geven aan dat elk traject een maatwerk -traject betreft. De hulpverleners kiezen liever de voor hun beste manier uit. Ze maken hierbij een interventie die geschikt is voor dat gezin/ dat kind binnen die ene context(Ten Houte de Lange, 2016). Het is belangrijk om tijdens het verzamelen van de data erachter te komen op welke manier de medewerkers van Instelling X met een methode willen werken en of daarin nog iets verbeterd kan worden zodat de begeleiding bij de terugkeer naar school optimaal kan verlopen.

2.7 Vier basisdimensies van opvoeden

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de vier basisdimensies van opvoeden omdat dit de vier basishandelingen zijn voor een veilig klimaat. Deze basisdimensies zorgen ervoor dat het kind zich door de verschillende ontwikkelingsfasen heen kan slaan om volwassen te worden. Het toepassen van deze dimensies in de opvoeding of begeleiding maakt het voor iedereen gemakkelijker om zich, eenmaal volwassen, aan te passen aan eisen die aan hem gesteld worden. Deze theorie is gebruikt in dit onderzoek omdat dit de basis is voor een kind om zich veilig te kunnen voelen en zich optimaal te ontwikkelen. Als begeleidster is het belangrijk dat er op deze punten ingespeeld kan worden als het kind dit van ouders niet mee kan krijgen of als ouders hierin vastlopen. Bij het verzamelen van de data

zijn verschillende vragen gesteld over de verschillende basisdimensies om te kijken of de hulpverlening hieraan voldoet en wat hierbij eventueel verbeterd kan worden. Hieronder worden de vier basisdimensies beschreven vanuit het boek Inleiding in de Pedagogiek van Annemarie Becker(2012):

Ondersteuning bieden

Ondersteuning wordt omschreven als het opvoedgedrag dat liefde en zorg voor het kind uitdrukt en dat zich richt op zijn emotionele en fysieke welzijn, waardoor het kind zich begrepen en geaccepteerd voelt. Alle opvoedingsgedragingen die onder ondersteuning bieden vallen hebben hetzelfde effect, namelijk het bevorderen van de ontwikkeling van het kind. Het is theoretisch mogelijk om verschillende factoren te onderscheiden in het bieden van ondersteuning, namelijk warmte en responsiviteit. Warme en affectie betekenen veel voor het welzijn van het kind. Gebrek aan warmte en affectie in samenhang met fysieke straffen blijken oorzaken te zijn voor agressie, vandalisme en delinquentie bij het kind tot ver in de volwassenheid. Responsiviteit is de mate waarop de begeleiding reageert op de signalen die het kind aangeeft. De signalen worden door de begeleiding opgemerkt en er wordt adequaat op gereageerd. De ondersteuning die geboden wordt, kan zichtbaar gemaakt worden in de vorm van straffen en belonen.

Instructie geven

Instructie geven houdt in dat er duidelijk gemaakt wordt aan het kind wat de bedoeling is en welk gedrag er verwacht wordt. Het kind leert hierdoor strategieën ontwikkelen om zijn eigen problemen op te lossen en verantwoordelijkheid te dragen voor zijn beslissingen. Het kind zal door de instructies die het van de begeleider krijgt, steeds beter in staat zijn om zelf beslissingen te nemen en zelfstandig door het leven te gaan. Als een kind de instructies van de begeleider als positief ervaart, zal hij altijd instructies blijven vragen als hij daar behoefte aan heeft. Het is belangrijk om instructies te geven aan de kinderen, maar ook om hen de ruimte te laten om zichzelf te zijn en hun eigenheid te ontwikkelen.

Controle uitoefenen

Er zijn twee manieren om controle uit te oefenen. Bij de eerste manier worden vooral de negatieve aspecten van controle uitgeoefend als het stellen van strikte regels, het toepassen van macht, bijvoorbeeld in de vorm van straffen en verbieden. De begeleider oefent druk uit op het kind om correct gedrag te vertonen. Er is geen sprake van gelijkwaardigheid tussen begeleider en kind. Door strikte regels wordt de bewegingsvrijheid en de autonomie van het kind ondermijnd. Deze manier wordt de autoritaire controle genoemd. Een andere manier om controle uit te oefenen is een positievere manier. Hierbij wordt uitleg gegeven waarom iets moet of niet mag, door een beroep te doen op de verantwoordelijkheid en zelfstandigheid. Er wordt informatie, instructie, suggesties en aanwijzingen voor gewenst gedrag gegeven. Het stelt het kind in staat om zelf zijn weg te vinden in de richting van positief gedrag. Deze vorm van controle wordt autoritatieve controle genoemd. Autoritaire controle blijkt een negatieve invloed te hebben op de cognitieve en sociale competentie van het kind, terwijl autoritatieve controle een positief effect heeft.

Grenzen stellen

Grenzen stellen heeft te maken met de wijze waarop de begeleider het kind bestraft of beloont om gewenst gedrag aan te leren. Pavlov en Skinner, de grondleggers van het behaviorisme gaan ervan uit dat alle gedrag is aangeleerd, en dus ook weer kan worden afgeleerd. Gedrag wordt afgeleerd door het uit te doven door het te negeren. Dit kan worden gedaan als het kind regelmatig hetzelfde ongewenste gedrag vertoont. Door dit gedrag te negeren, zal het kind er uiteindelijk mee ophouden. Niet alleen beloning maar ook afkeuring van gedrag werkt als een bekrachtiger. In het geval van straffen wordt ook gebruik gemaakt van een bekrachtiger om het kind ongewenst gedrag af te leren en hem ertoe aan te zetten het door de begeleider gewenste gedrag te vertonen (Becker, 2012). Het is belangrijk om de staf altijd met het kind na te bespreken. Een voorbeeld van een straf is het inlassen van een time-out moment waarbij het kind uit de situatie wordt gehaald en in de nabespreking kan leren om na te denken over zijn gedrag. Hiermee wordt het gedrag van het kind gereguleerd (Becker, 2012). Het is van belang om in dit onderzoek te kijken naar de manier waarop straffen en belonen ingezet wordt in de begeleiding, hoe medewerkers hier mee om gaan en hoe cliënten dit ervaren. Door het in beeld brengen van deze manier, kan er gekeken worden naar een zo optimaal mogelijk begeleidingstraject.

Het stellen van grenzen vereist consequent gedrag. Dit wil zeggen dat een begeleider bij zijn beslissing blijft die hij heeft genomen. Het stellen van grenzen aan het kind is voor ouders het meest moeilijke onderdeel van de opvoeding. Het kind is het meest gebaat bij consequent gedrag van de begeleider. Als het kind duidelijke grenzen aangeboden krijgt, voelt het zich serieus genomen en voelt het kind de betrokkenheid van de begeleidster. Door het stellen van duidelijke grenzen leert het kind om zijn gedrag af te stemmen op een situatie en rekening te houden met anderen (Becker, 2012).

Hoofdstuk 3: Methodologie

In dit hoofdstuk van het onderzoek wordt de methodologie beschreven. Eerst zijn de onderzoekspopulatie en steekproef beschreven en daarna is er gekeken naar de methode van de dataverzameling. Het meetinstrument dat gebruikt is in dit onderzoek is uitgelegd en de ten slotte de analyse van de data.

3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef

Onderzoekspopulaties

In dit onderzoek is ervoor gekozen om gebruik te maken van twee onderzoekspopulaties. Enerzijds zijn dit de kinderen die uitgevallen zijn op school en weer terug naar school willen. Deze kinderen krijgen op dit moment begeleiding bij instelling X. Anderzijds zijn dit de medewerkers van instelling X die werkzaam zijn met kinderen die uitgevallen zijn op school en weer terug naar school willen. Voor beide onderzoekspopulaties worden zowel overeenkomstige als verschillende kenmerken beschreven.

De populatie kinderen die uitgevallen zijn op school en weer terug naar school willen, bestaat uit alle kinderen die begeleiding krijgen bij instelling X in de time-out of dagbesteding. Deze kinderen hebben als gemeenschappelijke kenmerken dat ze allemaal uitgevallen zijn op een school en momenteel geen onderwijs in een schoolsituatie volgen. Hierbij verschilt het per kind welk type onderwijs ze gevolgd hebben, regulier of speciaal onderwijs. Een ander gemeenschappelijk kenmerk is dat het bij alle kinderen uit de populatie de bedoeling is en gewerkt wordt om het kind weer terug naar school te krijgen. Binnen instelling X zitten momenteel 13 kinderen in de time-out en dagbesteding. Binnen deze groep kinderen zitten 6 jongens en 7 meisjes. De leeftijden van de kinderen verschilt van 8 tot 17 jaar. In de steekproef is gekozen om de leeftijd te specificeren van 15 tot 17 en wordt er gekeken naar jongeren van middelbare school leeftijd. Bij veel van de kinderen die begeleiding krijgen binnen instelling X is, naast dat ze uitgevallen zijn op school, een diagnose als ADHD of autisme gesteld. Dit is een belangrijke factor voor de populatie omdat zij anders leren en anders omgaan met bepaalde situaties door hun beperking.

De populatie medewerkers die werken met kinderen die uitgevallen zijn op school en weer terug naar school willen, bestaat uit alle medewerkers die werkzaam zijn bij instelling X. Er zijn 10 medewerkers werkzaam binnen de organisatie. De populatie heeft gemeenschappelijke kenmerken maar ook verschillen. Een gemeenschappelijk kenmerk is dat alle medewerkers vrouw zijn. Ook zijn alle medewerkers binnen instelling X werkzaam binnen de time-out of dagbesteding en werken ze met kinderen die uitgevallen zijn op school en weer terug werken om naar school te gaan. Kenmerken waarin medewerkers verschillen zijn leeftijd, ervaring en opleiding. De leeftijd van de medewerkers verschilt tussen de 24 en 46 jaar. De ervaring van de medewerkers is mede door de leeftijd en opleidingsachtergrond verschillend. Binnen de organisatie hebben twee medewerkers de lerarenopleiding gevolgd en zijn al eerder werkzaam geweest in het speciaal onderwijs. Deze medewerkers hebben al veel ervaring met kinderen met gedragsproblemen en kunnen zich goed vinden in het onderwijs. Andere medewerkers hebben de opleiding sociaal pedagogisch hulpverlener

gevolgd en zijn erna begonnen met werken bij instelling X. Ook verschilt het in ervaring met de doelgroep hoe lang iemand al werkzaam is binnen instelling X.

Steekproeven

Doordat er in dit onderzoek gebruik gemaakt is van twee onderzoekspopulaties, is er ook gebruik gemaakt van twee steekproeven. Een steekproef bestaat uit de respondenten die daadwerkelijk geïnterviewd zijn.

De eerste steekproef die gekozen is voor dit onderzoek, bestaat uit kinderen die uitgevallen zijn op school en weer terug naar school willen. Deze kinderen krijgen begeleiding bij instelling X en volgen hier ook onderwijs. Zij worden de cliënten genoemd. Er is binnen de steekproef van de cliënten een onderscheid gemaakt in leeftijd en eigenschappen van de cliënt. Er zijn in totaal 5 cliënten geïnterviewd voor dit onderzoek. Er is voor de interviews gekozen voor de leeftijd 15 tot 17 omdat deze jongeren betrouwbaar geschat worden tot het geven van relevante informatie en antwoorden op de vragen in het interview. Uit onderzoek naar de wijze waarop kinderen mee kunnen doen aan een onderzoek, staat beschreven dat voor kinderen vanaf 12 jaar een gestandaardiseerde vragenlijst gebruikt kan worden omdat hun taalontwikkeling dan genoeg ontwikkeld is. Er hoeven dan geen grote aanpassingen gedaan te worden in het interview m.b.t. taal en er kan antwoord gegeven worden op de gestelde vragen (Adlit IWT, 2016). In dit onderzoek is de minimale leeftijd van 15 jaar gekozen, omdat veel kinderen die begeleiding krijgen bij instelling X, een diagnose hebben waardoor hun ontwikkelingsleeftijd lager kan liggen dan gemiddeld.

Er is door de onderzoeker een overweging gemaakt om ouders van cliënten te interviewen in plaats van de cliënten omdat ouders weten hoe het kind in elkaar zit en hoe hij dingen meemaakt binnen het proces in de terugkeer richting school. Er is bij deze overweging nagedacht over de betrouwbaarheid en validiteit van de informatie die verkregen zou worden en over de informatie die het beste zou passen bij dit interview. Er is nagedacht over de informatie die nodig is om de hoofd- en deelvragen te beantwoorden. In dit onderzoek is er uiteindelijk voor gekozen om cliënten zelf te interviewen in plaats van hun ouders omdat het voor het onderzoek relevant is om verhalen en ervaringen te horen van de jongere zelf. Omdat de jongeren zelf begeleiding krijgen binnen de instelling, weten ze het beste hoe het voelt en wat er nog beter kan.

De tweede steekproef die gekozen is in dit onderzoek, bestaat uit medewerkers die werkzaam zijn met kinderen die uitgevallen zijn op school en weer terug willen keren naar school. Er zijn in totaal 8 medewerkers geïnterviewd vanuit instelling X. Ook is er een medewerkster geïnterviewd die werkzaam is bij instelling Y. Instelling Y is een instelling dat, net als instelling X, werkt met kinderen die uitgevallen zijn op school en begeleiding krijgen in de terugkeer naar school. Er is gekozen voor deze extra respondent voor het interview om een vergelijking te kunnen maken binnen de twee verschillende instellingen en om mogelijke ideeën op te doen om de begeleiding van Instelling X te verbeteren. Omdat het onderzoek uitgevoerd is binnen Instelling X, behoort instelling Y niet tot de onderzoekspopulatie omdat er met enkel een geïnterviewde respondent geen breed beeld geschetst kan worden van de organisatie. Verder ligt de focus in dit onderzoek op instelling X en is het interview

met een medewerkster van instelling Y, een toevoeging op het onderzoek. De verwerking van het interview met de medewerkster van instelling Y, wordt samen gecodeerd met de medewerkers en dit wordt aangeduid met een codeboom. Dit om de anonimiteit van de respondent te waarborgen. Bij het kiezen van de steekproef is rekening gehouden met de ervaring van de medewerkers en hun opleidingsachtergrond. Zo zijn er zowel medewerkers geïnterviewd met een onderwijs achtergrond, als met een sociaal pedagogische achtergrond. Er is hiervoor gekozen om een zo breed mogelijk beeld te krijgen van de begeleiding. Een medewerker met een onderwijs achtergrond, kijkt namelijk vanuit een ander perspectief naar het onderzoeksthema, als een medewerker zonder onderwijs achtergrond. Ook is er bij het opstellen van de steekproef rekening gehouden met het contract van de medewerkers. Binnen instelling X zijn verschillende stagiaires, vrijwilligers en medewerkers werkzaam. Voor de steekproef van dit onderzoek is gekozen voor enkel medewerkers met een contract die werkzaam zijn binnen instelling X. Er is hiervoor gekozen omdat stagiaires binnen de instelling nog volledig in hun leerproces zitten en dit invloed kan hebben op de antwoorden over de begeleiding in het interview.

De steekproeven in dit onderzoek zijn select omdat niet alle eenheden uit de populatie evenveel kans maken om in het onderzoek terecht te komen. Omdat er in dit onderzoek geen gebruik gemaakt wordt van een steekproefkader waaruit je op basis van toeval je steekproef kunt trekken, is er sprake van niet-gerichte selectie steekproeven (Baarda et al., 2013).

3.2 Dataverzamelmethode

In dit onderzoek is ervoor gekozen om semi-gestructureerde interviews af te nemen bij twee verschillende groepen respondenten. Bij deze vorm van interviewen worden interviews grondig voorbereid door een lijst van onderwerpen en/of vragen op te stellen, maar worden deze zaken ook gedeeltelijk open gehouden (Boeije, 2014). De dataverzamelmethode is een goede manier om de kwaliteit van diepgang in de resultaten te optimaliseren. Door gebruik te maken van deze methode kan er vanuit meerdere perspectieven naar het onderzoek worden gekeken. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat de literatuur die gevonden is bij dit onderzoek wel of niet overeenkomt met de resultaten van de interviews. Er is ervoor gekozen om de interviews persoonlijk en mondeling af te nemen met zowel de cliënten als de medewerkers. Het is belangrijk dat de interviewrelatie in orde is. Boeije (2014) doet de volgende uitspraak over deze interviewrelatie: "Geïnterviewden zullen meer vertellen over wat hen bezighoudt als ze op hun gemak zijn en erop kunnen vertrouwen dat de onderzoekers goed met hun gegevens omgaan". Om de betrouwbaarheid en validiteit te waarborgen en te vergroten is er daarom rekening gehouden met verschillende aspecten. Zo is er met de respondenten afgestemd in welke ruimte het interview plaats vond. De keuze van de ruimte heeft de onderzoeker volledig aan de respondent overgelaten zodat de respondent zich op zijn gemak zou voelen tijdens het onderzoek. Ook is er bewust nagedacht over de tijd van de interviews bij de interviews van de cliënten. Doordat er gekozen is om de interviews in de tijd van onderwijs te houden, was het voor de respondenten cliënten gemakkelijker om mee te werken aan het interview omdat onderwijs tijd over het algemeen minder gewaardeerd wordt dan vrije tijd. De interviews zijn grotendeels individueel afgenomen. In

overleg met een cliënt die het erg spannend vond om geïnterviewd te worden, zat er een andere begeleider bij tijdens het interview.

Er is gekozen om de twee verschillende steekproeven op verschillende manieren te benaderen. De cliënten respondenten zijn persoonlijk benaderd en gevraagd of ze mee wilden doen. Zij zijn persoonlijk op de hoogte gebracht van het onderwerp van het interview en er is verteld wat de bedoeling was van de cliënten en wat er van hen verwacht werd. Ook zijn de ouders van de cliënten via de mail of telefonisch benaderd. Hierin is een onderscheid gemaakt in leeftijd van de cliënten. Bij cliënten die jonger dan 16 zijn, is er een mail gestuurd of telefonisch contact geweest met ouders om te vragen om toestemming. Ook is er een toestemmingsformulier gemaakt en deze is door ouders ondertekend. Vanwege de privacy en anonimiteit van de ondertekende, is het ingevulde formulier niet bijgevoegd aan dit onderzoek maar is er een leeg formulier in de bijlage toegevoegd. Bij cliënten die ouder zijn dan 16, is er ook een mail gestuurd naar ouders met informatie over mijn onderzoek zonder dat er gevraagd is om toestemming. Een voorbeeld van beide mails staan ook beschreven in de bijlage van dit onderzoek. De medewerkers zijn zowel persoonlijk benaderd als via de mail. Hierbij zijn ze op de hoogte gebracht van het onderwerp van dit onderzoek en zijn ze uitgenodigd om mee te doen. Ook zijn de afspraken via de mail gemaakt en is er een bevestiging gestuurd met tijd en plaats zodat hier geen miscommunicatie over is ontstaan.

Voorafgaand aan het houden van de interviews, is ten behoeve van de betrouwbaarheid, een proefinterview gehouden met een stagiaire die werkzaam is binnen instelling X. Dit proefinterview is gehouden om te kijken of de vragen die gesteld werden duidelijk waren en of er onderdelen misten. Ook zijn hiermee de interview vaardigheden van de auteur nog eens geoefend. Er is aan de respondent gevraagd of de vraagstelling correct was en of er nog vragen onduidelijk waren. Deze onduidelijke vragen zijn aangepast voor er gestart werd met het afnemen van de eerste interviews. Er is bewust gekozen voor een proef respondent die bekend is met de organisatie en het werkveld omdat zij een beeld heeft van de doelgroep en problematiek van het onderzoek.

Met deze wijze van het verzamelen van de data kan de onderzoeksvraag beantwoordt worden doordat de begrippen uit het theoretisch kader terugkomen in het interview. Ook kan er, omdat de interviews semi-gestructureerd zijn, doorgevraagd worden naar specifieke onderwerpen waardoor uiteindelijk de hoofdvraag beantwoord kan worden. Als er tijdens het verzamelen van de data zowel gevraagd wordt naar onderwerpen over de begeleiding op dit moment, als naar wat er eventueel verbeterd kan worden, kan de juiste data verzameld worden en verwerkt worden in de resultaten. Zo kan uiteindelijk de onderzoeksvraag beantwoordt worden.

Onderzoek is mensenwerk. Dit betekent dat er zorgvuldig omgegaan moet worden met de verzamelde gegevens. Dit heeft te maken met de ethische verantwoording in het onderzoek. Hierbij moet er rekening gehouden worden met verschillende onderdelen. Een onderdeel hiervan is de anonimiteit. Er worden daarom in dit onderzoek geen namen genoemd van personen of instelling. Dit wordt anoniem gemaakt met een eerste letter van de naam van een persoon in het verwerken van de datagegevens.

Andere onderdelen waardoor het onderzoek ethisch verantwoord wordt, zijn voorafgaand in dit hoofdstuk al benoemd (Assink & Verhagen, 2018).

3.3 Meetinstrument

Voor het interview in dit onderzoek, is er gebruik gemaakt van twee topiclijsten. Een topiclijst geeft richting aan het interview, maar laat ruimte open om het aan te passen aan de respondent die geïnterviewd wordt. Door middel van een topiclijst worden de onderzoeksvragen omgezet naar de vragen en aandachtspunten die voorgelegd kunnen worden aan de respondenten. De topiclijsten die gemaakt zijn in dit onderzoek, zijn korte puntsgewijze opsommingen. De lijst is een werkbaar instrument tijdens het interviewen en helpt om de structuur aan te brengen in het interview (Boeije, 2014). De eerste topic lijst is gericht op de cliënt en de tweede topiclijst is gericht op de medewerker. Veel topics uit beide lijsten komen overeen, maar bij de topiclijst van de medewerkers zijn enkele topics toegevoegd. Hiervoor is gekozen omdat een cliënt vanuit een ander perspectief kijkt dan een medewerker. Door een onderscheid tussen beiden te maken wordt de validiteit van de resultaten gewaarborgd. De onderwerpen uit beide topiclijsten vloeien voort uit de deelvragen en het theoretisch kader. De topiclijsten staan uitgewerkt in de bijlage van dit onderzoek.

Uit de opgestelde hoofd- en deelvragen kunnen verschillende kernbegrippen beschreven worden. Deze kernbegrippen zijn de ervaringen van cliënten over de huidige begeleiding, ervaringen van de sociaal agogen over de huidige begeleiding, behoeften van cliënten in de begeleiding en de behoeften van sociaal agogen in de begeleiding. Voor het beantwoorden van de hoofdvraag, is het belangrijk dat al deze kernbegrippen onderzocht worden. Om te onderzoeken hoe de huidige begeleiding ervaren wordt, zijn in het theoretisch kader begrippen waar de cliënt mee te maken heeft uitgewerkt. Dit zijn specifieke onderwerpen als zelfbeeld, angst, sociale contacten, toekomstbeeld en motivatie. Hier kunnen vragen over gesteld worden tijdens het interview, om daaruit een algemeen beeld te krijgen over de begeleiding. Ook door het gebruik van de vier basisdimensies, beschreven in het theoretisch kader, kan in beeld worden gebracht hoe de huidige begeleiding in de terugkeer naar school verloopt. Door bij al deze begrippen na te gaan hoe dit verloopt en of er nog iets aan verbeterd kan worden, kan in beeld gebracht worden waar de cliënten en medewerkers behoefte aan hebben. Door het houden aan de topics tijdens het interview, meet je wat je wilt meten en dit zorgt er voor dat er geen onnodige informatie verkregen wordt.

3.4 Data-analyse

Wegens het optimaliseren van betrouwbare resultaten van dit onderzoek, is het van belang dat de data-analyse nauwkeurig wordt uitgevoerd. De data-analyse is uitgevoerd in drie fasen, te weten open coderen, axiaal coderen en selectief coderen.

Eerder in dit onderzoeksrapport is uitgelegd dat er bij het opzetten van het meetinstrument, gekozen is voor een onderscheid tussen cliënten en sociaal agogen. Er is hierdoor voor zowel de sociaal agogen als voor de cliënten een topiclijst opgesteld. Dit optimaliseert de validiteit van de interviews en uiteindelijk ook van de resultaten. Bij de data-analyse wordt onderscheid gemaakt tussen de afgenomen interviews met cliënten en met hulpverleners en dit concludeert in twee codebomen.

In de eerste fase, open coderen, worden de gegevens die tot dan toe verzameld zijn door de onderzoeker doorgelezen en wordt dit in fragmenten ingedeeld. Het doel van deze fase is het verkennen van de informatie en het hanteerbaar maken van de gegevens (Boeije, 2014). Bij het open coderen van de interviews, is door de onderzoeker gebruik gemaakt van opmerkingen in Word. Hiermee wordt er een duidelijk beeld geschetst van de codes die horen bij de fragmenten. Hieronder is een voorbeeld beschreven van een fragment uit een van de interviews met een medewerker met de bijbehorende codes.

Label	Fragment
Verschillende begeleiding	I: Over het algemeen eigenlijk de begeleiding, hoe ze begeleid worden hier met schoolwerk en zo.. R: ja uhm.. <i>ik vind het wisselend omdat er heel veel verschillende mensen zeg maar bij alle kinderen staan en de een is daar weer goed in en de ander is daar weer goed in,</i>
Verkeerde uitleg	<i>maar het is ook andersom dat er soms dingen uitgelegd worden, dat je de volgende dag een boek openslaat en dat je denkt, waar ben je in godsnaam aan het doen geweest? En dan blijkt het gewoon finaal verkeerd uitgelegd te zijn, dat vind ik wel lastig.</i>

In de tweede fase, axiaal coderen, worden deze labels gespecificeerd tot centrale categorieën. Er wordt daarbij nagegaan hoe de categorieën zich van elkaar onderscheiden en met elkaar samenhangen. Er wordt bij deze fase uitgemaakt wat belangrijke en minder belangrijke thema's in het onderzoek zullen zijn (Boeije, 2014). Hieronder wordt een kort voorbeeld gegeven hoe van de vele codes, thema's gemaakt zijn in dit onderzoek.

Thema's	Labels
Onderwijs	Werken aan onderwijs Positieve ervaring onderwijs Overstap geen onderwijs – onderwijs
Begeleiding algemeen	Praten Er zijn Begrip vanuit begeleiding

In de derde en tevens laatste fase, selectief coderen, worden er kerncategorieën aangewezen en worden andere thema's gegroepeerd rond deze kerncategorie. Deze kerncategorieën worden de leidraad voor de beschrijving van de resultaten. Hieronder is een voorbeeld gegeven van het selectief

coderen, waarbij de thema's weer onderverdeeld zijn in de kernthema's. In de codeboom in de bijlage van dit onderzoek is een duidelijke en complete weergave te zien van de data-analyse.

Kernthema's	Thema's	Labels
Begeleiding	Begeleiding algemeen	Praten Begrip vanuit begeleiding Relatie met begeleiding
	Begeleiding terugkeer naar school	Begeleiding terugkeer school Terugkeer naar school Bezoek nieuwe school

Hoofdstuk 4: Resultaten

Uit de analyse van de codeboom is naar voren gekomen dat de volgende kernbegrippen horen bij de deelvragen van dit onderzoek: Begeleiding, schoolsituatie, cliënt en verbetering begeleiding. Deze kernbegrippen komen in de verschillende deelvragen naar voren en worden uitgewerkt door middel van thema's en labels uit de analyse. De resultaten worden onderbouwd met theorie uit het theoretisch kader en citaten uit de interviews.

Resultaten bij deelvraag 1

Hoe ervaren de sociaal agogen de huidige begeleiding bij de overgang van de begeleiding binnen instelling X naar de schoolsituatie van de cliënt?

Begeleiding:

Uit de verzameling van de data is naar voren gekomen dat de begeleiding over het algemeen door de medewerkers als positief ervaren is. Een positief punt dat door verschillende medewerkers genoemd wordt vanuit de begeleiding is dat er echt gekeken wordt naar wat het kind wil en wat het kind op dat moment aan kan. Dit kan verduidelijkt worden met een citaat van een medewerker: *“Ik denk zo lang als je heel specifiek naar het kind blijft kijken, dat dat het belangrijkste is. En als het kind het aan kan, dat je dat wel doet, en als het kind dat niet kan, dat je dat ook zeker niet doet.”* Ook is het van belang dat de kinderen met de andere vormen van onderwijs, bijvoorbeeld door het natuurlijk leren en het ervaringsgericht leren, worden gestimuleerd om aan school te werken en zo de opstap te maken naar de terugkeer richting school. Er zijn wel dingen waar door de begeleiding tegenaan gelopen wordt in de begeleiding zoals het motiveren van een cliënt bij het schoolwerk of het missen van tijd voor een voorbereiding. Zoals in het theoretisch kader benoemd is, kan er gekeken worden naar verschillende dimensies voor een pedagogisch klimaat. Over deze dimensies zijn in de interviews vragen gesteld over de duidelijkheid van regels en de manier van straffen en belonen of van omgaan met situaties dat past bij de medewerker (Becker, 2012). Bij de beantwoording van deze vragen, zijn veel overeenkomstige antwoorden gegeven die passen bij de visie van de organisatie. Zo gaven veel medewerkers aan dat ze niet van het straffen zijn, maar meer van het belonen en dat het belangrijk is om een rustmoment te geven aan een cliënt bij negatief gedrag.

Schoolsituatie:

Begeleiding bij terugkeer naar school

Uit de data-analyse komt naar voren dat er bij het proces in de terugkeer richting school een aantal belangrijke elementen van belang zijn. Zo gaat het proces in overleg met de cliënt en verloopt dit in kleine stapjes. In de opbouw naar school toe, wordt er geluisterd naar het kind en kan het kind zelf aangeven wat hij aan kan op dat moment. Op het moment dat er daadwerkelijk naar de school toegegaan wordt, ligt de regie terug bij de begeleiding omdat de spanning die de cliënt dan voelt er voor kan zorgen dat hij zelf geen beslissingen kan maken en in het ergste geval volledig blokkeert. Dit komt overeen met de theorie over faalangst beschreven in het theoretisch kader (Bolier et al., 2016).

Het is dan belangrijk om veiligheid te bieden en te vragen hoe het gemakkelijker gemaakt kan worden. Het is bij het omgaan met spanning belangrijk dat het erkent wordt dat het spannend is omdat het eerder misgegaan is en dat nieuwe situaties altijd spannend zijn. Het is fijn voor de cliënt als de medewerker een eigen voorbeeld noemt om de cliënt gerust te stellen. Ook is het belangrijk dat er rekening gehouden wordt met een mogelijke terugval als het kind eenmaal op school zit. Een manier om hier mee om te gaan is het kind daarop voorbereiden door vragen te stellen als: Wat doe je als het mis gaat? Vergelijking maken met instelling X wat er dan gedaan wordt, dit ook inzetten op school? Een terugval in oud gedrag wordt bij bijna alle cliënten gezien als ze teruggekeerd zijn op school. Het is daarom van belang dat er begeleiding aan de kinderen geboden blijft worden, zodat de begeleidster in kan grijpen op het moment dat het weer mis dreigt te gaan en dit kan proberen te voorkomen. Een terugval is voor alle partijen niet leuk, zowel niet voor school, ouders en begeleiding. Daarom is het van groot belang dat de cliënt hierop voorbereid wordt.

Rol van ouders in proces

Uit de interviews met de medewerkers van de organisatie komt naar voren dat de rol van ouders in het proces van het kind in de terugkeer richting school belangrijk is. De samenwerking tussen de begeleiding en ouders is erg belangrijk in dit proces. Uit verschillende interviews met medewerkers kwam naar voren dat dit niet altijd soepel verloopt en dat het lastig is als de medewerkers niet op een lijn zitten met ouders. Het is daarbij belangrijk om te luisteren naar de mening van ouders en hun verhaal te horen omdat de eindverantwoordelijkheid uiteindelijk bij de ouders ligt. Ouders van kinderen die uitgevallen zijn op school, kunnen een angst hebben vanuit het verleden dat het weer mis gaat met het kind. Het kan ook zijn dat ouders heel duidelijk zijn in wat hun het beste vinden voor het kind en al een route hebben uitgestippeld voor het kind. Als de begeleidster dit dan anders ziet in de begeleiding, is het belangrijk om ouders hierin te adviseren en daarbij te vermelden dat wij het beste willen voor het kind maar dat wij denken dat hij op een andere school beter zou passen. Dit zijn situaties die moeilijk gevonden worden door medewerkers. Een citaat uit een van de interviews ondersteunt dit: *“Ik ben er van overtuigd dat je dat wel echt moet doen, het moet wel door iedereen gedragen worden hetzelfde plan. Maar ik probeer wel zo te adviseren maar en te proberen duidelijk te maken dat het advies dat ik geef, niet mijn advies is maar dat ik denk dat dat het beste is voor de cliënt, hè want ik wil ook dat hij slaagt en dat hij het beste uit zichzelf haalt.”*

Cliënt

Zelfbeeld

Uit de interviews is naar voren gekomen dat veel medewerkers merken dat het zelfbeeld van de cliënt laag is zodra ze binnen komen voor begeleiding. Dit is te zien door dat ze het lastig vinden om positieve punten op te noemen. Ook geven ze aan dat ze het niet kunnen. Het kan ook zijn dat het kind probleemgedrag laat zien door dit negatieve zelfbeeld. In de theorie in hoofdstuk 2 van dit onderzoek, worden deze signalen ook genoemd (Van Bezooijen-Weij, 2013). Veel cliënten vinden het lastig om complimenten in ontvangst te nemen. Er wordt binnen instelling X gewerkt aan het zelfbeeld van de cliënt door het benoemen van positieve punten en dingen die goed zijn gegaan aan het einde

van de begeleiding. Als de cliënt hier zelf niet op kan komen, benoemd de begeleiding een positief punt.

Resultaten bij deelvraag 2

Hoe ervaren de cliënten de huidige begeleiding bij de overgang van de begeleiding binnen instelling X naar de schoolsituatie door de sociaal agoog?

Schoolsituatie

Hoe cliënten aankijken tegen terugkeer naar school:

Tijdens de verschillende interviews met cliënten zijn vragen gesteld over de manier waarop de cliënt aankijkt tegen de terugkeer naar school. De antwoorden op deze vragen zijn verschillend. Een cliënt geeft aan er nog niet bewust mee bezig te zijn. Andere cliënten geven aan dat zij al een beeld hebben bij de terugkeer naar school. Zij geven bijvoorbeeld aan dat ze rustig willen beginnen en niet meteen volle dagen willen maken. Ze willen hier een rustige opbouw in maken.

Wel spreken deze cliënten over het algemeen positief over de terugkeer naar school en kijken ze hier naar uit. Dit resultaat kan versterkt worden met een citaat uit een van de interviews: *“Eerst rustig aan en ik zou ook naar een speciale school gaan met kortere dagen, minder grote klas dus dat is wel, dat we op gaan bouwen. Maar daarna krijg ik gewoon de hele week weer les en wel kortere dagen.”*

Begeleiding bij de terugkeer naar school:

Op de vragen over hoe de begeleiding bij de terugkeer naar school eruit ziet, geven de cliënten aan dat er gekeken wordt naar wat de cliënt aankan, dus ze zeggen niet van je moet dit of dat doen, als de cliënt hier nog niet klaar voor is. Verder zijn er natuurlijk altijd dingen die moeten, maar dit wordt op een andere manier verwoordt door de begeleiding.

Uit de interviews van de cliënten komt naar voren dat er bij alle cliënten spanning ervaren wordt als ze denken aan de terugkeer naar school. Het gaat dan vooral om de angst dat het weer mis gaat op school omdat het in het verleden mis gegaan is waardoor de cliënt een negatieve ervaring opgedaan heeft met school. In het theoretisch kader wordt literatuur beschreven over faalangst. Hierbij staat beschreven dat iedere jeugdige bang is om te falen en dat dit een positieve en negatieve vorm heeft (Bolier et al., 2016). Uit de interviews met de cliënten is naar voren gekomen dat de cliënten wel spanning ervaren, maar dat deze spanning hun niet belemmert in hun mogelijkheden. Ook geven verschillende cliënten aan dat ze een hele tijd uit de schoolomgeving geweest zijn en dat de stap terug richting school dan weer groot en nieuw is. Een cliënt geeft het volgende antwoord op de vraag of ze zich wel eens angstig voelt als ze denkt aan de terugkeer richting school: *“Ja ik ben wel eens bang dat het gewoon weer mis gaat omdat het al twee keer mis gegaan is maar dan denk ik ook weer dat daar meer begeleiding is.. dan wordt je niet in een keer erin gegooit.”*

Cliënt

Trots op dingen bereikt

Uit de interviews met cliënten is naar voren gekomen dat de cliënten allemaal dingen bereikt hebben binnen de begeleiding en hier trots op zijn. Zo geven ze aan dat ze veel verandering zien ten opzichte van het begin dat ze bij de organisatie kwamen en dat ze hier positief op terug kijken. In de theorie over het zelfbeeld is beschreven dat iemand een zelfbeeld zelf kan veranderen (Van Bezooijen-Weij, 2013). In deze situatie bij de cliënten komt dit ook naar voren. Ook geven verschillende cliënten aan hoe hun gedrag op het begin van de begeleiding was en dat dit nu veel verbeterd is. Ze geven bijvoorbeeld aan dat ze eerst erg snel boos werden, maar dat dit nu steeds minder voorkomt. Een van de respondenten verwoordt met de volgende zinnen hoe hij denkt over wat hij bereikt heeft: *“In de twee jaar dat ik hier zit ben ik best tevreden over mezelf want ik heb toch best wel wat geleerd hier. Ja ik weet niet hoe ik dat moet uitleggen maar ik ben best tevreden over mezelf wel. Eerst helemaal niet toen ik hier kwam, toen was ik heel depressief en kon ik heel vaak boos worden.”*

Sociale contacten

Uit de interviews met cliënten is naar voren gekomen dat de respondenten het belangrijk vinden om sociale contacten te hebben en te onderhouden. Veel van de respondenten geven aan dat ze het fijn vinden om dingen samen te doen met anderen binnen de organisatie en dat ze hier vrienden hebben gemaakt. Ze vinden het erg belangrijk dat het contact met groepsgenoten goed is. Als er gevraagd wordt naar wat hen het leukste lijkt aan de terugkeer richting school, wordt het maken van vrienden benoemd. Een van de respondenten geeft dit aan als antwoord op de vraag wat hij leuk vindt om te doen: *“Ik vind het leuk om met andere mensen iets te doen zeg maar met de dagbesteding of gewoon vanuit een ander lokaal gewoon daar word ik blij van zeg maar om samen iets te doen, gezamenlijk een spel of gewoon samen bij de dieren werken dat vind ik leuk.”* Dit antwoord kan worden gekoppeld aan de theorie in het theoretisch kader over het essentiële belang van het maken van contact met leeftijdsgenoten voor de ontwikkeling van het kind (Delfos, 2015).

Begeleiding

Begeleiding algemeen:

Tijdens de interviews met cliënten zijn verschillende vragen gesteld over de ervaringen van de begeleiding die geboden wordt binnen instelling X. Deze ervaringen zijn over het algemeen erg positief en de cliënten geven aan tevreden te zijn over de begeleiding. Ze geven aan dat ze zich door de begeleiding gehoord en begrepen voelen en dat de begeleiding er voor hen is als dat nodig is. Ook zorgt de begeleiding er voor dat het gezellig blijft in de groep, dat je in gesprek kunt over iets waar je mee zit. Een citaat uit een van de interviews waaruit dit duidelijk wordt is: *“Ik heb dan wel een paar keer gewoon gepraat gelukkig en dat is dan wel weer fijn want.. ja begeleiders snappen me wel en daardoor kan ik ook makkelijk dan praten.”*

Om de verschillende aspecten van de begeleiding in kaart te brengen wat onder de cliënten en medewerkers als belangrijk ervaren wordt, is er bij het houden van de interviews gebruik gemaakt van de vier basisdimensies van het pedagogische klimaat. Er zijn vragen gesteld over de manier waarop in de begeleiding omgegaan wordt met verschillende onderwerpen. Deze kunnen gekoppeld worden aan de verschillende dimensies. Bij ondersteuning bieden, is gevraagd naar de mate waarin de cliënt zich begrepen en geaccepteerd voelt. Zoals hierboven in een citaat beschreven staat, voelen cliënten zich erg op hun gemak binnen de instelling. Ook is er gevraagd naar de mate waarop ingegaan wordt op signalen, ofwel de responsiviteit genoemd. Uit de data is gebleken dat signalen door de begeleiding worden opgemerkt en dat er adequaat op gereageerd wordt (Becker, 2012). Dit komt overeen met de theorie over het bieden van ondersteuning in het theoretisch kader. Het omgaan met instructies van de begeleiding, wordt over het algemeen als goed ervaren. Wel geven cliënten aan dat ze liever hebben dat de begeleiding beslissingen voor hen maakt dan dat ze daarin vrij gelaten worden en zelf beslissingen moeten maken. Cliënten geven aan dat ze dit moeilijk vinden en dat ze behoefte hebben aan duidelijkheid. Wel vinden ze het echter wel fijn om ruimte te krijgen in wat ze wel en niet mogen doen. Hier moeten dan wel kaders aan vast zitten. Bij de dimensie controle uitoefenen, komt uit de data naar voren dat de cliënten het als positief ervaren dat ze gelijkwaardig behandeld worden door de begeleiders en dat er uitleg gegeven wordt waarom iets wel of niet mag. Deze vorm van controle wordt de autoritatieve controle genoemd (Becker, 2012). Er is in de interviews van de cliënten ook gevraagd naar de wijze waarop er omgegaan wordt met straffen en belonen. Er is aangegeven door de cliënten dat ze het goed vinden dat er regels zijn en dat er consequenties aan vast zitten als deze niet worden nageleefd. Ook het werken met beloningen vinden ze een goede manier van begeleiding. Een voorbeeld hiervan is dat de cliënt een kwartiertje langer keuze activiteit mag doen als hij goed aan onderwijs gewerkt heeft.

Resultaten bij deelvraag 3

Wat zijn de behoeften van cliënten bij de overgang van de begeleiding binnen instelling X terug naar de schoolsituaties?

Cliënt

Toekomstperspectief:

Tijdens de interviews zijn er verschillende vragen gesteld over de intrinsieke motivatie en het hebben van een toekomstperspectief. Veel cliënten vinden het lastig om aan te geven wat ze nu echt leuk vinden om te doen binnen de organisatie. Het bieden van een toekomstperspectief is van groot belang voor de identiteitsontwikkeling van een kind (Kalverboer & Zijlstra, 2010). Deze theorie komt overeen met de behoefte van de cliënt. Een cliënt geeft aan dat het hem leuk lijkt om naar school te gaan omdat hij dan kan kijken wat hij later wil doen, dat hij een doel heeft om aan te werken. Hij geeft aan dat hij dit nu niet heeft omdat hij niet naar school gaat. Dit kan verduidelijkt worden met een citaat van de cliënt op de vraag wat hij leuk zou vinden aan de terugkeer naar school: *“Gewoon weer in een klas zitten, nieuwe vrienden maken. Gewoon ja kijken wat je later wilt doen qua vakken enzo ergens voor gaan leren zeg maar gewoon, dat je een doel hebt.”*

Verbetering begeleiding

Tijdens het analyseren van de interviews van de cliënten, is naar voren gekomen dat cliënten veel behoefte hebben aan structuur en duidelijkheid. In verschillende situaties gaven de cliënten aan dat er op het gebied van duidelijkheid nog zaken verbeterd kunnen worden.

Een cliënt gaf aan dat hij er tegenaan loopt dat er soms onduidelijkheden ontstaan door gemiste voorbereiding. Als een begeleidingsmoment niet voldoende voorbereid wordt door de begeleiding, kunnen er onduidelijkheden ontstaan bij de begeleiding, waardoor het voor de cliënt ook onduidelijk wordt en er irritaties ontstaan. Een goede voorbereiding voor elk begeleidingsmoment is daarom erg belangrijk voor het verloop van de begeleiding. Een voorbeeld dat de cliënt hiervan noemt is: *“Nou vanochtend kwam ik hier en toen zag ik dat ik eigenlijk hier moest gaan zitten maar ik had zeg maar begrepen van de begeleiding dat ik in het atelier, dat alles weer normaal zou zijn, dat alles maar eenmalig was, maar dat blijkt nou toch niet en toen zat ik hier toen zeg maar.. en ja dat het nog duidelijk maakt van tevoren voordat ik hier kom.”* Ook geeft de cliënt hierbij aan dat dit niet een keer is voorgekomen, maar vaker waardoor er meer irritaties ontstaan. Hij verwoordt het op de volgende manier: *“Ja dit is zeg maar vaker voorgekomen, dat ik zeg maar ergens anders zit dat bedoel ik dan dat is eigenlijk, daar kan ik gewoon niet tegen.”*

Uit de interviews is naar voren gekomen dat er situaties voorkomen waarbij de ene collega een andere mening heeft over een situatie dan een andere collega. De cliënten geven hier allemaal vrijwel dezelfde reactie op, namelijk dat ze dit verwarrend, irritant of moeilijk vinden. Een cliënt geeft hierbij eerlijk aan dat ze er soms wel gebruik van maakt, en als ze dan twee keuzes heeft omdat twee begeleidster iets anders zeggen, kiest wat voor haar het aantrekkelijkst is.

Ook is er gevraagd naar hoe de cliënten zouden willen dat het verbeterd wordt. Cliënten geven hierbij aan dat de begeleidsters beter moeten overleggen over de regels en dat de begeleidsters op een lijn moeten zitten. Een cliënt geeft hierbij wel aan dat iedereen anders is en dingen bekijkt op zijn eigen manier, waarmee zij bedoelt te zeggen dat het nooit helemaal vermeden kan worden. Er wordt gevraagd of deze situatie veel voorkomt binnen de begeleiding bij de organisatie. De cliënt antwoordde hierop dat dit niet regelmatig voorkomt, maar dat het wel herkenbaar is binnen de organisatie.

Resultaten bij deelvraag 4

Wat zijn de behoeften van de sociaal agoog bij het begeleiden van de cliënten bij de overgang van de begeleiding binnen instelling X terug naar de schoolsituatie?

Verbetering begeleiding:

Uit de data van de analyse is gebleken dat verschillende medewerkers zonder onderwijs achtergrond er tegenaan lopen dat ze te weinig kennis hebben over de lesstof waardoor ze het lastig vinden om een goede uitleg te geven aan de kinderen. Zij staan wel bij onderwijs kinderen ingepland maar vinden het soms lastig om een uitleg te geven over een bepaald onderwerp. Dit kan van negatieve

invloed zijn op de leerprestaties en motivatie van het kind. Om deze situatie te verduidelijken, wordt er gebruik gemaakt van het volgende citaat: *“Ik zou de time-out ook meer willen zien zoals een school ook, dat er goed uitleg gegeven wordt door een docent, dat de rest van de week, de leerlingen in principe aan de slag kunnen.”* Omdat er tijdens het houden van de interviews, maar één vaste onderwijs docent een actieve rol had in de time-out, werd hier veel tegenaan gelopen. Omdat er een nieuwe docent aangenomen was, gaven de meeste collega's aan dat dit gelukkig ging veranderen op korte termijn. De medewerkers geven hierbij aan dat de verdeling van taken veranderd zou moeten worden en dat de docenten medewerkers de uitleg geven aan de kinderen zodat ze een goede basis hebben van een docent en daarna aan de slag kunnen met de opdrachten. Bij deze opdrachten kunnen de andere begeleiders gemakkelijker begeleiden.

Toekomstperspectief:

Uit de verzamelde data is gebleken dat het belangrijk is bij de begeleiding in de terugkeer naar school dat een kind een toekomstperspectief heeft. Het blijkt uit de interviews van de begeleiding dat veel cliënten geen duidelijk beeld hebben van hun toekomst. Dit kan ervoor zorgen dat de intrinsieke motivatie laag is omdat ze geen doel hebben om naar te werken. In de begeleiding is het belangrijk om hierover in gesprek te gaan met het kind om na te gaan wat hij graag zou willen en wat daarvoor nodig zou zijn. Het is belangrijk om kinderen hiervan bewust te maken. Ook is het belangrijk dat er benadrukt wordt dat de organisatie slechts een tussenstation is, voor de overbrugging weer terug naar school. Om te werken aan dit toekomstperspectief geeft een medewerker in het interview aan dat er binnen de organisatie gebruik gemaakt kan worden van meeloopdagen om de kinderen een beeld te geven wat ze zouden kunnen doen. Een voorbeeld hiervan dat gegeven wordt is als iemand kunstenaar wil worden, dat er dan gekeken wordt of er een afspraak gemaakt kan worden met een kunstenaar zodat de cliënt vragen kan stellen en een beter beeld krijgt van wat het beroep inhoudt. Een geïnterviewde respondent werkt binnen de organisatie met meeloopdagen en vakopleidingen. Zij geeft deze begeleiding als volgt aan: *“Of naar tekenopleidingen want hij wil het liefst illustrator worden en dan gaan we dat een beetje ja verkennen met hem en hem gemotiveerd maken dat hij dat later kan gaan doen en hem alvast laten zien wat voor stappen hij hiervoor moet nemen.”* Het inzetten van meeloopdagen in de begeleiding kan een meerwaarde zijn voor de begeleiding in de terugkeer naar school. Dit resultaat kan gekoppeld worden aan het belang van een toekomstperspectief voor de identiteitsontwikkeling van een kind. Het is cruciaal voor de ontwikkeling van het kind als hij zelf richting kan geven aan zijn eigen leven (Kalverboer & Zijlstra, 2010). De resultaten uit dit onderzoek over het toekomstperspectief komen overeen met de theorie.

Cliënt

Wat mist de cliënt in de overstap richting school

Tijdens de interviews zijn er vragen gesteld over de begeleiding binnen de instelling bij de terugkeer richting school. Er is hierbij aan de medewerkers gevraagd wat zij merken dat de cliënt mist in de overstap weer richting school. Er zijn door de medewerkers verschillende antwoorden benoemd wat ze merken dat de cliënt mist in de terugkeer richting school. Ten eerste geven verschillende

medewerkers aan dat het voor de cliënt een hele grote overstap is om in een klas te zitten met 15 of meer kinderen omdat ze binnen de organisatie maximaal met 5 kinderen samen zitten, en meestal maar met een of twee. Deze overstap is dan meteen erg groot en de cliënt mist het dan om deze vaardigheden optimaal te kunnen leren van het samen werken in een klas. In het theoretisch kader is beschreven dat het van groot belang is dat kinderen voldoende oefenmogelijkheden krijgen in sociale interactie en dat de omgang met leeftijdgenoten van cruciaal belang is voor de ontwikkeling van het kind (Delfos, 2015). Het is daarom belangrijk om dit gegeven mee te nemen naar de conclusie en eventueel aanbevelingen te doen op dit gebied. Ook geven verschillende begeleiders aan dat de verandering in de lengte van de dagen misschien een grote stap is. Omdat er binnen de organisatie alleen in de ochtend onderwijs gegeven wordt aan de time-out, wordt het een hele overstap als ze op een nieuwe school meteen langere dagen moeten maken en in de middag ook nog onderwijs krijgen. Ook geeft een respondent aan dat de jongeren de connectie met school kwijtraken als ze lang niet in aanmerking komen met school. Bij jongeren kan dit ervoor zorgen dat ze helemaal niet meer terug naar school willen. Met behulp van een citaat wordt dit verhelderd: *“Op een gegeven moment zeiden ze van die zou wel niet meer naar school gaan, nee op een gegeven moment zijn ze de feeling ook gewoon kwijt, gewoon als je drie jaar niet meer op school komt dan snap ik dat je niet meer naar school wil je hebt daar helemaal geen connectie meer mee.”*

Hoofdstuk 5: Conclusie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk is de conclusie beschreven van het onderzoek en vanuit de conclusie zijn er aanbevelingen geformuleerd voor de organisatie.

Conclusie

Het gewenste resultaat van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de huidige begeleiding en de behoeften en mogelijkheden van zowel cliënten als sociaal agogen bij een optimale terugkeer naar school. De conclusie begint met een kort overzicht van de belangrijkste uitkomsten per deelvraag. Aan de hand van deze resultaten, verkregen uit de deelvragen, zal de onderzoeksvraag worden beantwoord en worden er aanbevelingen voor de organisatie geformuleerd.

De eerste deelvraag luidt: *Hoe ervaren de sociaal agogen de huidige begeleiding bij de overgang van de begeleiding binnen instelling X naar de schoolsituatie van de cliënt?* Uit de resultaten is gebleken dat de sociaal agogen de huidige begeleiding over het algemeen goed ervaren maar dat er ook zeker onderdelen verbeterd kunnen worden. Omdat er gewerkt wordt met andere vormen van onderwijs, bijvoorbeeld het natuurlijk leren en het ervaringsgericht leren, worden kinderen weer gestimuleerd om terug aan school te werken. Een ander positief punt, wat door verschillende medewerkers genoemd werd, is dat er echt gekeken wordt naar wat het kind wil en wat het kind aan kan op dat moment. In de begeleiding in de terugkeer richting school is het erg belangrijk om kleine stapjes te zetten en te luisteren naar wat het kind aan kan. Het is daarbij van belang dat er een duidelijk plan opgesteld wordt en dit goed voorbereid wordt. Dit geven medewerkers aan dat dit nog verbeterd kan worden. Een ander punt wat van belang is in het proces in de terugkeer richting school, is de rol van ouders. Een goede samenwerking is erg belangrijk maar dit is niet altijd even gemakkelijk als er verschillende visies ontstaan. Dit vraagt om veel communicatie en begeleiding.

De tweede deelvraag luidt: *Hoe ervaren de cliënten de huidige begeleiding bij de overgang van de begeleiding binnen instelling X naar de schoolsituatie door de sociaal agoog?* Er kan geconcludeerd worden dat cliënten de begeleiding in de terugkeer richting school over het algemeen positief ervaren. Ze geven aan dat ze zich gehoord en begrepen voelen door de begeleiding en dat er een luisterend oor geboden wordt als cliënten vast lopen. De ervaringen kunnen opgedeeld worden in verschillende onderdelen. Cliënten geven aan dat ze trots zijn op de dingen die ze bereikt hebben in de begeleiding. Verder geven verschillende cliënten aan dat ze positief kijken naar de terugkeer naar school. Hierbij vinden cliënten het belangrijk dat dit in kleine stapjes gebeurt en dat ze met behulp van de begeleiding rustig kunnen gaan wennen op een nieuwe school. Cliënten geven verder aan dat ze het belangrijk vinden om vrienden te maken op hun nieuwe school. Binnen instelling X zijn er relatief weinig leeftijdsgenoten voor de cliënten waar een band mee opgebouwd kan worden. Cliënten geven aan dat ze dit missen binnen de begeleiding in de organisatie.

De derde deelvraag luidt: *Wat zijn de behoeften van cliënten bij de overgang van de begeleiding binnen instelling X terug naar de schoolsituaties?* Cliënten gaven aan dat ze weinig zicht hebben op hun toekomstperspectief en dat ze daar wel behoefte aan hebben. Door het hebben van zicht op een

toekomstperspectief, kan de terugkeer richting school beter verlopen omdat de cliënt een concreet doel heeft om aan te werken. De cliënt geeft aan dat hier meer aandacht aan besteed mag worden in de begeleiding. Een ander punt waar veel cliënten behoefte aan hebben is duidelijkheid en structuur. Cliënten lopen er tegenaan dat niet altijd alles duidelijk is en dat onverwachte veranderingen niet altijd aangekondigd worden. Het is van belang om deze duidelijkheid te verbeteren omdat dit bijdraagt aan een optimale begeleiding.

De vierde deelvraag luidt: *Wat zijn de behoeften van de sociaal agoog bij het begeleiden van de cliënt bij de overgang van de begeleiding binnen instelling X terug naar de schoolsituatie?* Er wordt door verschillende medewerkers kennis over onderwijs gemist in het geven van begeleiding aan kinderen met schoolwerk. Dit kan zorgen voor handelingsverlegenheid bij medewerkers in het geven van uitleg en dit kan een negatief effect hebben op het kind. Er is door de medewerkers behoefte aan een betere verdeling van taken door de onderwijsdocenten. Ook hebben medewerkers behoefte aan het helpen bij het opstellen van een toekomstperspectief. Er is in beeld gebracht wat de cliënt volgens de medewerkers mist in de terugkeer richting school. Hierin wordt benoemd dat de omvang van de klas een groot verschil is bij de terugkeer naar school. Er bestaat vanuit de cliënt de behoefte om te oefenen met het werken in een grotere klas en het ontwikkelen van sociale vaardigheden. Verder mist de cliënt de betrokkenheid met school als ze voor langere tijd uitgevallen zijn. Er bestaat de behoefte bij de begeleiding om dat te verbeteren.

Aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek en met behulp van de beantwoording van de deelvragen, kan de hoofdvraag worden beantwoord. De hoofdvraag luidt: ***Hoe verloopt de overgang bij de cliënten van de begeleiding binnen instelling X terug naar de schoolsituaties en welke behoeften en mogelijkheden ervaren cliënten en sociaal agogen om dit traject optimaal te laten verlopen?***

Bij de beantwoording van de deelvragen is beschreven dat de huidige begeleiding over het algemeen positief verloopt en dat de grote lijnen van de gegeven begeleiding goed zit. Zowel door de cliënten als door de medewerkers zijn verschillende positieve ervaring benoemd over de aanpak van de begeleiding. Naast dat er veel dingen goed gaan in de begeleiding, zijn er natuurlijk ook dingen die verbeterd kunnen worden om de begeleiding in de terugkeer naar school zo optimaal mogelijk te laten verlopen. Zo is er vanuit beide perspectieven beschreven dat de duidelijkheid verbeterd kan worden in communicatie en voorbereiding. Een goede voorbereiding draagt bij aan een optimale begeleiding en zorgt ervoor dat het duidelijk is wat er van de cliënt verwacht wordt. Er wordt zowel door de cliënten als door de begeleiding geconcludeerd dat de sociale contacten met leeftijdsgenoten in een klas, weinig geoefend kan worden binnen de organisatie terwijl dit wel van groot belang is voor de ontwikkeling van het kind. Een mogelijkheid voor verbetering van de begeleiding is de samenwerking van de organisatie met scholen in de regio. Deze mogelijkheid wordt hieronder beschreven bij de aanbevelingen. Ook verdwijnt de connectie met school als een kind voor langere tijd uitgevallen is op school en wordt de stap om terug te keren groter. Respondenten missen begeleiding bij het opstellen van een toekomstperspectief om de intrinsieke motivatie te vergroten. Dit biedt ook mogelijkheden in de begeleiding bij de terugkeer richting school en wordt beschreven bij de aanbevelingen.

Aanbevelingen

Naar aanleiding van de conclusie, kunnen er verschillende aanbevelingen gegeven worden voor een optimale begeleiding. Er zijn twee aanbevelingen geschreven over de samenwerking tussen scholen en de organisatie en een aanbeveling over het werken aan het toekomstperspectief.

Interactieve samenwerking tussen scholen en organisatie

Uit de resultaten blijkt dat cliënten het missen dat ze de connectie met school kwijtraken als ze al erg lang bij de organisatie zijn. Het kan namelijk zo zijn dat kinderen dan langer als een jaar niet meer op een school komen. Omdat het erg belangrijk is dat ze toch in contact blijven met school kunnen er een soort van 'uitstapjes' geregeld worden met scholen in de omgeving waar de kinderen van de organisatie een dagje mogen meelopen in de klas of een rondleiding krijgen door de school. Het is hierbij belangrijk dat de mogelijkheid er is voor kinderen die hier behoefte aan hebben en dat het op een luchtige manier ingezet wordt met een rondleiding door het gebouw zodat ze de 'feeling' blijven houden met school en de stap om na een jaar weer naar school te gaan minder groot is. Het is hierbij belangrijk dat er voldoende begeleiding meegaat met de kinderen, zodat ze op ieder moment de school weer kunnen verlaten als het te zwaar wordt of niet gaat. Verder moet er rekening gehouden worden met het risico dat dit erg moeilijk kan zijn voor een cliënt vanwege traumatische ervaringen met school in het verleden. Een uitstapje naar een school vergt dan ook een goede voorbereiding. Dit kan van positieve waarde zijn omdat kinderen dan ook leren om weer succeservaringen op te doen met school. Deze aanbeveling kan gekoppeld worden aan het geschetste probleem in de probleemanalyse, omdat daar gesproken wordt over de ernst van langdurige thuiszitters en het afgeven van vrijstellingen. Dit is een probleem in Nederland dat een stukje kleiner gemaakt kan worden als kinderen succeservaringen opdoen en in contact blijven met de school. Dit kan de intrinsieke motivatie verhogen en ervoor zorgen dat kinderen weer eerder terug kunnen keren naar school.

Aan de andere kant kan deze samenwerking ook omgedraaid worden door met een klas van een school in de buurt samen te werken. Omdat uit de resultaten is gekomen dat de kinderen het missen om in een grote klas te zitten en samen te werken met leeftijdsgenoten, kan er met scholen uit de omgeving afgesproken worden dat er bijvoorbeeld een ochtend een klas naar de organisatie komt, en dat zij bij deze organisatie kennis kunnen maken met het natuurlijk en ervaringsgericht leren. De kinderen die begeleiding krijgen binnen instelling X kunnen dan aansluiten bij deze klas in de ochtend. Er ontstaat dan een positieve situatie voor beide partijen omdat de klas kennismakt met een nieuwe vorm van onderwijs en dat de cliënten binnen de organisatie kunnen oefenen met het werken in een klas in een veilige omgeving. Zo kunnen ze succeservaringen opdoen in de samenwerking met groepsgenoten. In de probleemanalyse is beschreven dat de sociaal emotionele ontwikkeling een belangrijke factor is bij het naar school gaan van een kind. Door middel van deze aanbeveling wordt ervoor gezorgd dat het kind kan oefenen met sociale vaardigheden in een groep waardoor de sociaal emotionele ontwikkeling groeit.

Werken aan toekomstperspectief

Uit de resultaten blijkt dat het belangrijk dat het kind een duidelijk toekomstperspectief heeft. Binnen instelling X bestaat er onder de medewerkers en kinderen een gemis in een optimale begeleiding bij het kijken naar de toekomst. Als een cliënt interesse heeft in een beroep of richting, is het van belang om te kijken in de begeleiding of er een meeloopdag geregeld kan worden met een bedrijf waardoor de cliënt een beter beeld krijgt van het beroep. Dan kan er een stappenplan opgesteld worden met wat er moet gebeuren om dit beroep uit te kunnen voeren en welke opleiding hiervoor nodig is. Als een kind een duidelijk toekomstperspectief en een doel voor ogen heeft, kan de intrinsieke motivatie vergroot worden. Voor de uitwerking van deze aanbeveling is gekeken naar een soortgelijke begeleiding met de methodiek TalentTalk. Deze methodiek is ontwikkeld door de organisatie Young Ambition en helpt een jongere om te ontdekken wat zijn talenten en ambities zijn. Dit kan ook uitgevoerd worden in de praktijk door middel van meeloopdagen. De jongere wordt hierbij uitgedaagd om zelf te ontdekken waar hij/zij blij van wordt (Young Ambition, z.d.). Binnen instelling X kan er gekeken worden hoe deze methodiek eigen gemaakt kan worden binnen de organisatie.

Hoofdstuk 6: Discussie

In dit hoofdstuk zijn de conclusies verbonden met de probleemanalyse door te kijken naar het praktijkprobleem op de drie verschillende niveaus, namelijk macro, meso en micro. Verder is er in dit hoofdstuk realistisch beschreven wat het onderzoek betekend voor de praktijk en is dit onderzoek gekoppeld aan de maatschappelijke relevantie. Ten slotte is er een sterkte- zwakte analyse gemaakt van de kwaliteit van dit onderzoek en hierin zijn de begrippen betrouwbaarheid en validiteit verwerkt.

6.1 Betekenis en bruikbaarheid

Conclusies verbonden met de probleemanalyse

In dit gedeelte van het onderzoek wordt de probleemanalyse verbonden aan de conclusies uit het onderzoek. Op macro niveau is probleem beschreven a.d.h.v. de wet op passend onderwijs. Op meso niveau is het probleem beschreven op het niveau van de gemeente en onduidelijkheden met betrekking tot de indicatie. Op micro niveau is gekeken naar de actoren die te maken hebben met het probleem. De wet op passend onderwijs is opgesteld om ervoor te zorgen dat er voor ieder kind een passende plek gevonden wordt waar hij naar school kan. Omdat de resultaten van de wet op passend onderwijs nog niet verlopen zoals verwacht, zijn er veel kinderen die uitvallen in het onderwijs(Nederlands Jeugdinstituut, z.d.a). Deze kinderen kunnen zich aanmelden bij instelling X voor begeleiding in de terugkeer richting school. In de conclusie van dit onderzoek zijn verschillende ideeën voor verbetering beschreven waardoor de begeleiding bij de terugkeer naar school optimaal kan verlopen. Ook zijn er aanbevelingen gedaan die een samenwerking voorstellen tussen scholen in de omgeving en de instelling. Hierdoor kan er optimaal gekeken worden naar een passende plek voor het kind waardoor hij weer mee kan in de schoolsituatie en weer mee kan participeren in de maatschappij.

Betekenis onderzoek voor de praktijk

Dit onderzoek is toepasbaar in de praktijk omdat het laat zien wat de behoeften en mogelijkheden zijn voor de sociaal agoog voor een optimale begeleiding binnen instelling X bij de terugkeer naar school. Dit onderzoek is voor de sociaal agoog een handig overzicht van verschillende belangrijke onderwerpen waar rekening mee gehouden moet worden in de begeleiding bij de terugkeer richting school. Dit is toepasbaar in de praktijk omdat het onderzoek uitgevoerd is in de praktijk waardoor het direct toepasbaar is naar de organisatie. In de praktijk kan een sociaal agoog, als hij of zij een cliënt begeleid in de terugkeer richting school, door dit onderzoek te lezen een beeld krijgen wat belangrijke aspecten zijn in de begeleiding bij de terugkeer naar school. Ook kan de sociaal agoog lezen waar cliënten en medewerkers binnen de begeleiding tegenaan lopen binnen instelling X. De steekproef respondenten die meegewerkt hebben aan dit onderzoek, namelijk de cliënten en medewerkers van instelling X en een medewerkster van instelling Y, is relatief klein dus het geeft geen realistisch beeld over alle instellingen die werken met kinderen die uitgevallen zijn op school en in dit traject zitten in de

terugkeer naar school. Voor andere instellingen kan dit onderzoek wel een meerwaarde hebben door te kijken wat er overeenkomt bij de eigen instelling. Verder kan dit onderzoek relevant zijn voor docenten van scholen om een beeld te krijgen van de onderwerpen waar cliënten tegenaan kunnen lopen in de terugkeer naar school en wat de begeleiding/leerkracht hierin kan betekenen.

Maatschappelijke relevantie van dit onderzoek

De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek is dat de begeleiding in de terugkeer naar school geoptimaliseerd wordt en dat kinderen daardoor beter begeleidt worden in de terugkeer naar school. Hierdoor kunnen kinderen eerder en positiever terugkeren naar een reguliere- of speciaal onderwijs school. Dit onderzoek is maatschappelijk relevant omdat zo de cijfers van schooluitval bij kinderen in Nederland verminderd kunnen worden en kinderen sneller terug kunnen keren naar een schoolsituatie.

6.2 Sterkte-/zwakte analyse

In deze kritische analyse is gekeken naar de sterke en zwakke punten van het onderzoek. Doordat de verschillende respondenten die meegewerkt hebben aan dit onderzoek gescheiden zijn gehouden gedurende het onderzoek wordt er een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de cliënten en de medewerkers. Zowel bij het coderen als bij het formuleren van de respondenten is onderscheid gemaakt tussen de uitspraken van cliënten en medewerkers. Dit is een sterk punt van dit onderzoek omdat dit erg belangrijk is voor de betrouwbaarheid van het onderzoek. Als de verschillende respondenten door elkaar gebruikt zouden zijn, kan er geen onderscheid meer gemaakt worden en zou dit een vertekend beeld geven van de resultaten en conclusies. Doordat de cliënten die geïnterviewd zijn een gedragsproblematiek hebben en iets lager in hun ontwikkelingsleeftijd zitten, is het niet zeker of de resultaten van de interviews 100% betrouwbaar zijn. Ook heeft de onderzoeker gemerkt tijdens het interviewen van de cliënten, dat het leek of dat zij het gemakkelijk vonden om positieve punten te benoemen van de begeleiding, maar het moeilijk vonden om negatieve punten te benoemen. Dit maakt de betrouwbaarheid van het onderzoek lager. Wel is voordat de interviews afgenomen werden, aangegeven aan de respondenten dat wanneer ze liever geen antwoord wilde geven op een vraag, dit dan niet hoefde en er doorgegaan werd naar de volgende vraag. Dit is een sterk punt van dit onderzoek op het gebied van de betrouwbaarheid.

De externe validiteit in dit onderzoek is laag omdat de steekproeven door de onderzoeker uitgekozen zijn waardoor er sprake is van een selecte steekproef. Hierdoor is de steekproef niet volledig representatief voor de hele populatie die in het onderzoek betrokken wordt. De onderzoeksresultaten kunnen daarom niet gegeneraliseerd worden naar de gehele populatie (Baarda et al., 2013). Dit is een zwakte van dit onderzoek omdat de resultaten moeilijk toe te passen zijn op een situatie in een andere context. Als er door heel Nederland onderzoek gedaan zou zijn bij verschillende organisaties die werken met kinderen die uitgevallen zijn op school, zou er een meer valide beeld geschetst kunnen worden van de problematiek en de optimale aanpak in de begeleiding. Wel is er in dit onderzoek gekeken naar een instelling buiten de instelling waar het onderzoek uitgevoerd was, om een vergelijking te kunnen maken tussen beide instellingen. Er kan naar aanleiding van deze sterkte- en

zwakte analyse gesteld worden dat de resultaten van dit onderzoek niet 100% betrouwbaar en valide zijn, maar dat er wel zoveel mogelijk aan is gedaan om de resultaten zo betrouwbaar en valide mogelijk te maken.

Literatuurlijst

21 voor de Jeugd wordt vervolgd. (2017, 11 januari). Geraadpleegd op 18 april 2018, van https://www.valkenswaard.nl/in-valkenswaard/nieuws_42845/item/21-voor-de-jeugd-wordt-vervolgd_62293.html

- Adlit IWT (2016). *Methodegids voor onderzoek bij kinderen en jongeren*. Geraadpleegd op 24 mei 2018, van http://d1e4k3tma157z3.cloudfront.net/attachments/488f3a65bd7501b5c80834f0f42cce7628a9c1d2/store/3e728b414b62d11ea0281de0e598de9d4ee8e62cb048070cb70f391331a4/Method+booklet_net.pdf
- Assink, S., Verhagen, M. (2018). *Kerndocument afstudeeronderzoek, schooljaar 2017-2018 Studentversie*. (Kerndocument). Fontys Hogeschool Sociale Studies, Eindhoven.
- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Goede, M. d., & Velden, T. v. (2013). *Basisboek Kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff.
- Becker, A. (2012). *Inleiding in de pedagogiek*. Assen: Van Gorcum
- Bezemer, M. (2017). Harde kritiek op jeugdzorg bij gemeente. *Trouw*, 5:43. Geraadpleegd op 18 april 2018, van <https://www.trouw.nl/home/harde-kritiek-op-jeugdzorg-bij-gemeente~a09d6a1c/>
- Bolier, L., Speetjens, P., Volker, D., & Sinnema, H. (2016). *JGZ-richtlijn Angst*. Geraadpleegd op 10 mei 2018 van <https://assets.ncj.nl/docs/3f917eb3-5ea7-4e8f-8cb5-5fc49c43e1d2.pdf>
- D'n Hoef. (2017). *Time-out*. Geraadpleegd op 20 april 2018, van <https://www.dnhoef.nl/ons-aanbod/time-out/>
- Delfos, M. F. (2009). *Ontwikkelingspsychopathologie: Stoornissen en belemmeringen* (7^e druk). Amsterdam: Pearson.
- Delfos, M.F. (2015). *Ontwikkeling in Vogelvlucht: Ontwikkeling van kinderen en adolescenten* (6^e druk). Amsterdam: SWP
- Fontys Hogeschool. (z.d.). *Sociale studies (voltijd)*. Geraadpleegd op 25 april 2018, van <https://fontys.nl/Studeren/Opleidingen/Sociale-Studies-voltijd.htm>
- Kalverboer, M., & Zijlstra, E. (2010). *Het belang van het kind in het Nederlands recht: Voorwaarden voor ontwikkeling vanuit een pedagogisch perspectief*. Amsterdam: SWP.
- Kamerstukken II, 31497, nr. 221* (2016, 6 december). Geraadpleegd op 6 juni 2018, van <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2016D47426&did=2016D47426>
- Kamerstukken II, 26695, nr. 121* (2018, 19 februari). Geraadpleegd op 18 april 2018, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/02/19/kamerbrief-over-cijfers-schoolverzuim-en-vrijstellingen-funderend-onderwijs>
- Lommen, A. (2010). *Motivatatie, je hebt het zelf in de hand: Over het motiveren van leerlingen door je eigen handelen te veranderen*. (Afstudeeropdracht) [HBO Kennisbank]. Geraadpleegd op 10 maart 2018, van https://hbo-kennisbank.nl/details/sharekit_fontys:oai:surfsharekit.nl:f43e6371-57c0-411c-a2e4-92554107cb31
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.a). *Wet passend onderwijs*. Geraadpleegd op 6 juni 2018, van <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Verbinding-onderwijs-en-jeugdhulp/Wet-en-regelgeving/Wet-passend-onderwijs>

- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.b). *Zorgzame leeromgeving*. Geraadpleegd op 6 juni 2018, van https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Zorgzame_leeromgeving_nji.pdf
- Rijksoverheid.(z.d.). Leerplicht en kwalificatieplicht. Geraadpleegd op 18 april 2018, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leerplicht/leerplicht-en-kwalificatieplicht>
- Sauter, F., Snel, R., Heyne, D., van Widenfelt, B. (2010). Schoolweigering bij adolescenten: het @school project. *Psychopraktijk*, 2. Geraadpleegd op 5 april 2018, van https://link-springer-com.lib.fontys.nl/content/pdf/10.1007%2F978-94-007-0308-9_29.pdf
- Ten Houte de Lange, S. (2016). Hulpverleners, ontkennen het belang van methode-trouw werken. *Sociale vraagstukken*. Geraadpleegd op 18 maart 2018, van <https://www.socialevraagstukken.nl/effectvdmaand/hulpverleners-ontkennen-het-belang-van-methode-trouw-werken/>
- TrajectWelzijn (z.d.). *Het belang van onderwijs*. Geraadpleegd op 18 juni 2018, van <http://content.cs.trajectwelzijn.nl/BVO/school-inleiding-belangonderwijs.htm>
- Van Bezooijen-Weij, M. (2013). *Is het zelfbeeld van kinderen van invloed op hun leerprestaties?* (Afstudeeropdracht) [HBO Kennisbank]. Geraadpleegd op 10 mei 2018, van https://hbo-kennisbank.nl/details/sharekit_che:oai:surfsharekit.nl:4517c4b9-5fe2-448e-b4d8-b020b627f8b3
- Van den Hooff, S., Goossensen, A. (2012,2 augustus). *Clïënt of patiënt? De betekenis van aanspreektermen*. Geraadpleegd op 10 april 2018, van <https://zorgethiek.nu/client-patient-de-betekenis-aanspreektermen>
- Van der Ploeg, J. (2011). *De sociale ontwikkeling van het schoolkind*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Vansteenkiste, M., Sierens, E., Soenens, B., & Lens, W. (2007). *Willen, moeten en structuur in de klas: over het stimuleren van een optimaal leerproces*. Katholieke Universiteit Leuven, Leuven.
- Welling, M. (2015, september). *Samen met jeugd en ouders*. Geraadpleegd op 18 april 2018, van <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Samen-met-jeugd-en-ouders.pdf>
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2009). Vertrouwen in de school: Over de uitval van 'overbelaste' jongeren. Geraadpleegd op 18 juni 2018, van <http://www.oopen.org/search?identificer=340063>
- Young Ambition. (z.d.). *Individuele begeleiding*. Geraadpleegd op 4 juni 2018, van <https://www.youngambition.nl/individuelebegeleiding/>

Bijlagen

Bijlage 1: Topiclijst cliënten

Topics	Onderdelen
Belemmerende factoren	Intrinsieke motivatie Extrinsieke motivatie Zelfbeeld Angst
Begeleiding	Ervaring begeleiding nu Behoeften verbetering begeleiding Mogelijkheden verbetering begeleiding
Vier basisdimensies in een pedagogisch klimaat	Ondersteuning bieden Instructie geven Controle uitoefenen Grenzen stellen

Bijlage 2: Topiclijst medewerkers

Topics	Onderdelen
Belemmerende factoren	Intrinsieke motivatie Extrinsieke motivatie Zelfbeeld Angst
Begeleiding	Ervaring begeleiding nu Behoeften verbetering begeleiding Mogelijkheden verbetering begeleiding
Vier basisdimensies in een pedagogisch klimaat	Ondersteuning bieden Instructie geven Controle uitoefenen Grenzen stellen
Methoden	Gebruikte methoden nu Mogelijke methoden

Bijlage 3: Leeg toestemmingsformulier interview

Toestemmingsformulier interview

Hierbij geef ik toestemming voor de deelname van mijn dochter (jonger dan 16 jaar) aan een interview. Hiervan wordt een verslag gemaakt ten behoeve van een afstudeeronderzoek. Deze gegevens zullen te allen tijde vertrouwelijk behandeld worden. De namen worden geanonimiseerd.

Lierop, 2018

Dhr. / Mevr.

Naam:

Ouder/Verzorger van:

Handtekening:

Student

Naam:

Handtekening:

Bijlage 4: Wijze benadering deelname onderzoek

Mail gestuurd aan ouders van cliënten voor deelname aan onderzoek:

Mail voor ouders zonder toestemming (ouders van cliënten boven de 16 jaar)

Beste,

Mijn naam is Esther Bouwmans. Ik heb van september 2016 tot februari 2018 stage gelopen op d'n Hoef en ben hier nu werkzaam als invalkracht. Voor de laatste fase van mijn opleiding Sociale Studies op de Fontys Hogeschool in Eindhoven, ben ik bezig met het schrijven van mijn scriptie. Tijdens het schrijven van deze scriptie voer ik een onderzoek uit naar de belemmerende factoren die spelen bij cliënten binnen d'n Hoef bij de terugkeer richting school.

De doelstelling van mijn onderzoek is: Onderzoeken waarom er bij de terugkeer naar school belemmerende factoren meespelen en welke behoeften en mogelijkheden er zijn vanuit de cliënt en de medewerker om de overgang richting school te verbeteren.

Om dit onderzoek optimaal uit te kunnen voeren zijn er verschillende cliënten die geïnterviewd worden. Uw zoon / dochter wordt hiervoor ook geïnterviewd. Omdat hij/zij al 16 jaar of ouder is, is hiervoor geen toestemming nodig van ouder(s). Natuurlijk wordt er wel aan uw zoon/dochter gevraagd om toestemming en wordt er betrouwbaar omgegaan met de uitkomst/ gegevens van dit onderzoek. Uiteraard worden, als uw zoon/dochter hier behoefte aan heeft, de resultaten na afloop van het onderzoek gedeeld.

Met vriendelijke groet,

Esther Bouwmans

Mail voor ouders met toestemming (Ouders van cliënten onder de 16)

Beste ouder(s) van,

Mijn naam is Esther Bouwmans. Ik heb van september 2016 tot februari 2018 stage gelopen op d'n Hoef en ben hier nu werkzaam als invalkracht. Voor de laatste fase van mijn opleiding Sociale Studies op de Fontys Hogeschool in Eindhoven, ben ik bezig met het schrijven van mijn scriptie. Tijdens het schrijven van deze scriptie voer ik een onderzoek uit naar de belemmerende factoren die spelen bij cliënten binnen d'n Hoef bij de terugkeer richting school.

De doelstelling van mijn onderzoek is: Onderzoeken waarom er bij de terugkeer naar school belemmerende factoren meespelen en welke behoeften en mogelijkheden er zijn vanuit de cliënt en de medewerker om de overgang richting school te verbeteren.

Om dit onderzoek optimaal uit te kunnen voeren zijn er verschillende cliënten die geïnterviewd worden. Uw dochter wordt hiervoor ook geïnterviewd. Omdat zij nog geen 16 jaar of ouder is, is hiervoor toestemming nodig van ouder(s). Door middel van deze mail wil ik daarom uw toestemming vragen voor de deelname van uw dochter voor dit onderzoek. Natuurlijk wordt er ook aan uw dochter gevraagd om toestemming en wordt er betrouwbaar omgegaan met de uitkomst/ gegevens van dit onderzoek. Uiteraard worden, als u of uw dochter hier behoefte aan heeft, de resultaten na afloop van het onderzoek gedeeld.

Graag hoor ik een reactie van u,

Met vriendelijke groet,

Esther Bouwmans

Mail gestuurd aan medewerkers voor deelname aan onderzoek:

Beste,

Voor de laatste fase van mijn opleiding Sociale Studies op de Fontys Hogeschool in Eindhoven, ben ik bezig met het schrijven van mijn scriptie. Tijdens het schrijven van deze scriptie voer ik een onderzoek uit naar de belemmerende factoren die spelen bij cliënten binnen D'n Hoef bij de terugkeer richting school.

De doelstelling van mijn onderzoek is: Onderzoeken waarom er bij de terugkeer naar school belemmerende factoren meespelen en welke behoeften en mogelijkheden er zijn vanuit de cliënt en de medewerker om de overgang richting school te verbeteren.

Tijdens dit onderzoek worden er interviews afgelegd met zowel cliënten als medewerkers. Daarom ook mijn vraag of jij mee wilt werken aan mijn onderzoek en of ik jou mag interviewen? Dit omdat jij in het dagelijks leven werkzaam bent met kinderen/jongeren die in het traject zitten in de terugkeer richting school.

De interviews duren ongeveer 1 uur en vinden plaats in de weken van 16 april t/m 3 mei op de volgende data:

Maandag 16 april tussen 13.30 – 15.30
Dinsdag 17 april tussen 9.00 – 14.00
Woensdag 18 april tussen 11.00 – 16.00 uur.
Donderdag 19 april tussen 9.00 – 16.00 uur.
Maandag 23 april tussen 9.00 – 16.00 uur.
Dinsdag 24 april tussen 9.00 – 11.30 uur.
Woensdag 25 april tussen 9.00 - 16.00 uur.
Maandag 30 april tussen 9.00 – 16.00 uur.
Dinsdag 1 mei tussen 9.00 – 16.00 uur.
Woensdag 2 mei tussen 9.00 – 12.00 uur.
Donderdag 3 mei tussen 9.00 – 16.00 uur.

Wil je mij helpen met mijn onderzoek of heb je nog vragen? Stuur me dan even een mailtje terug met de data dat jou het beste uit komt voor het interview.

Alvast hartelijk bedankt voor je mogelijke deelname aan dit onderzoek.

Met vriendelijke groet,

Esther Bouwmans

Bijlage 5: Codeboom cliënten

Kernthema's	Thema's	Labels
Schoolsituatie	School	Naam school verleden Leuke vakken school Richten op school Uitgevallen Motivatatie voor school Positief over nieuwe school

		Minder leuke vakken school In klas zitten Huidige school
	Onderwijs	Werken aan onderwijs Positieve ervaring onderwijs Overstap geen onderwijs – onderwijs Onduidelijkheid presentatie Leren belangrijk Concentreren Leren over dieren
	Begeleiding terugkeer naar school	Begeleiding terugkeer school Terugkeer naar school Bezoek nieuwe school Combinatie school / d'n Hoef Invulling begeleiding onderwijs Positieve ervaring opbouw onderwijs Omgaan met spanning
Begeleiding	Begeleiding algemeen	Praten Er zijn Rustig worden Begrip vanuit begeleiding Relatie met begeleiding Moeite met vinden motivatie Bespreekbaar maken Begin begeleiding Dagelijkse routine Vertrouwen Wisselende relatie begeleiding Dieren verzorgen
	Positieve ervaring begeleiding	Iedere dag komen Positieve ervaring signalen Positieve ervaring uitleg Zin in hebben Leuk Opluchting Ervaring begeleiding anderen Positieve ervaring d'n Hoef Overweldigende reactie op begeleiding Voorbeeld ervaring begeleiding
	Negatieve ervaring begeleiding	Ruzie Negatieve ervaring begeleiding Buiten gesloten Verwarrend Niet leuk vinden
	Wisseling begeleiding	Gebruik maken van situatie Voorbeeld situatie wisseling Iedereen is verschillend
	Hulp	Geboden hulp Hulp vragen Helpen Anderen helpen
	Straffen	Te laat komen Straf Te laat thuis komen Ervaring over aanpak te laat komen Omgaan met straf
	Belonen	Beloning Niet noodzakelijk Voorbeeld beloning thuis Regel op tijd komen

		Werking beloningssysteem
	Signalen	Reageren op signalen Omgaan met signalen Snel signalen oppakken Voorbeeld signalen gezien bij anderen Ontkennen Herkennen Signalen spanning
	Probleem oplossen	Ervaring met zelf problemen oplossen Eigen problemen oplossen Zwaar Lastig vallen met problemen Eigen aandeel
	Eigen verantwoordelijkheid	Ruimte krijgen voor maken eigen beslissingen Verantwoordelijkheid Controle Ruimte krijgen positief Ruimte geven Moeilijker
Cliënt	Persoonlijk	Bereikt Trots Richten op zichzelf Beter in vel Zelf meegemaakt Geen controle Jezelf er overheen zetten Kijken naar toekomst Mensen Onbewuste gedachten
	Sociale contacten	Geaccepteerd en begrepen door groepsgenoten Bespreken van angst met moeder Vrienden gemaakt Samen dingen doen Thuisituatie Vrienden maken Leuke tijd met groepsgenoten
Verbetering begeleiding	Verbetering	Verbeterpunt Een ding afspreken Niets moest Betere communicatie verbetering aankondiging collega's herkenbaar op een lijn zitten verwarrend
	Duidelijkheid	Pictobord Duidelijker maken met boom Voorbeeld onduidelijkheid Andere plek Vragen om duidelijkheid

Bijlage 6: Codeboom medewerkers

Kernthema's	Thema's	Labels
Schoolsituatie	Begeleiding terugkeer naar school	Thuiszitters Opbouw periode Terugval Kijken naar het kind Combinatie zorg en onderwijs Succeservaringen

		Traumatische herinnering
	Rol ouders in proces	Communicatie met ouders Samenwerking met ouders Kind wordt overgeslagen Ouders eindverantwoordelijk Openstaan voor ideeën ouders Plan maken met ouders Botsende ideeën moeilijkste
	Wat cliënt mist bij terugkeer school	Missen cliënten onderwijs Uitleg door begeleiding Feeling met school Excursie school Meeloopdag Schoolse klas Beperkt in nabootsen school
Begeleiding	Begeleiding algemeen	Soorten begeleiding Maatwerk begeleiding Kindafhankelijk Dingen moeten Creatieve manier Begeleiding eindverantwoordelijk Vertrouwen in begeleiding
	Motivatie	Wegvallen motivatie Omgaan met extrinsieke motivatie Voorbeeld verandering motivatie cliënt Motivatie verhogen door interesses Beginnen bij basis Handelingsverleggen bij motivatie
	Wisseling begeleiding	Flexibel Verwarrend Verschil begeleiding Iedereen is verschillend
	Belonen en straffen	Beloning voor onderwijs Karten als beloning Positief benadrukken Verwoording straffen Eerst belonen, dan consequentie Naleven consequenties Duidelijke kaders stellen Rustmoment
	Signalen	Signalen negatief zelfbeeld Signalen laag zelfbeeld Op tijd signaleren bij agressie Snel signalen opvangen Handelen naar signalen
	Probleem oplossen	Problemen oplossen op veilige manier Leren van eigen handelen Letten op ontwikkelingsleeftijd Sensitiviteit
	Methodes	Geen vaststaande methode Oplossingsgericht werken Methode kindafhankelijk Behoefteteambreed Aansturen gebruik methodes Methode als leidraad Leergesprekken Sociale vaardigheidsmethoden
	Eigen verantwoordelijkheid	Cliënten zelf doelen stellen Eigen regie cliënt Eigen verantwoordelijkheid

		Stimuleren verantwoordelijkheid Ruimte cliënt in begeleiding
Cliënt	Persoonlijk	Niet lekker in vel Tot rust komen Nabijheid Veiligheid Schreeuw om hulp Goed voelen
	Zelfbeeld	Algemeen goed zelfbeeld Zelfbeeld in combinatie met sociale vaardigheden Positief bekrachtigen Doelen zelfbeeld Realistisch zelfbeeld Moeite met complimenten Groei in zelfbeeld Lager zelfbeeld door verleden
	Toekomstperspectief	Geen toekomstperspectief Toekomstperspectief bespreken Tijdelijke plek Toekomst gericht
	Spanning	Angst terugkeer school Reden angst cliënten Omgaan met angst Blijven erkennen en volgende stap zetten Kleine stapjes Bang voor mislukken
Verbetering begeleiding	Verbetering	Vooruit plannen Vorbereiding begeleiding Benoemen wat wel verwacht wordt Verdelen effectiviteit
	Duidelijkheid	Dezelfde persoon Onduidelijkheid Omgang met regels Belang cliënt bij duidelijkheid planning Groene/rode kaartjes
	Verbetering onderwijs	Verkeerde uitleg Bijscholing Gebrek aan docent time-out Snellere terugkeer school Verdeling onderwijs taken Uitleg docenten in time-out Onzekerheid begeleiding over uitleg Klas leren in natuur
	Communicatie medewerkers	Miscommunicatie begeleiding Overleg collega's Elkaar erop wijzen Overleggen in moeilijke situaties Communicatie nieuwe afspraken Overleg bij onduidelijkheden